JIHOČESKÁ UNIVERZITA v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Lesní zvířata jako modelové taxony v ekologické výchově v mateřské škole

Lucie Pokorná

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lenka Smržová
Datum a místo odevzdání: 26. 3. 2010, České Budějovice

ANOTACE:

Pokorná, L.: **Ekologická výchova v mateřské škole**

Lesní zvířata jako modelové taxony v ekologické výchově v mateřské škole. Byla navržena vzdělávací nabídka pro práci s předškolními dětmi zaměřená na bližší seznámení se životem lesních zvířátek. Tato nabídka byla rozpracována do dvanácti integrovaných bloků spojených motivační pohádkou Kubík a kamarádi z lesa. Šest z těchto bloků bylo vyzkoušeno a na základě jejich výsledků se připravuje i realizace zbylých šesti. K tématům byly navrženy pracovní a grafomotorické listy pro děti předškolního věku.

ABSTRACT:

Pokorná, L.: **Environmental Education in Kindergarten**

Forest animals as model taxons in environmental education in kindergarten. The thesis was designed as educational offer for work with preschool children focusing on closer knowledge about the life of forest animals. This offer has been developed into twelve integrated blocks using the story "Kubik and friends of the forest". Six of these blocks have been tested and the results of these are being used as a preparation for the implementation of the remaining six. The worksheets and graphomotory worksheets for preschool children were designed to accompany the topics.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezměněné podobě, pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

v Českých Budějovicích dne 26. března 2010 Lucie Pokorná

Děkuji vedoucí bakalářské práce Ing. Lence Smržové za cenné rady, připomínky a náměty.

Děkuji Janě Rajdlové a Zdeně Vojířové za podporu, námět, volbu a poskytnutí literatury a za příležitost k praktickému uskutečnění nejen tohoto námětového programu o lesních zvířatech.

Obsah

ÚVOD 3

TEORETICKÁ ČÁST 4

2. LESNÍ EKOSYSTÉM 4

2.1. LES 4

2.2. EKOSYSTÉM 4

2.3. LES JAKO EKOSYSTÉM 5

3. DŮLEŽITÉ ELEMENTY LESA - CO SEM PATŘÍ? 6

3.1. PŮDA 6

3.1.1. SLOŽENÍ PŮDY 6

3.1.2. ŽIVÉ ORGANISMY V PŮDĚ 7

3.2. VODA 7

3.2.1. KOLOBĚH VODY V PŘÍRODĚ 7

3.2.2. POTŘEBA VODY V LESNÍM EKOSYSTÉMU 8

3.3. ROSTLINY A JEJICH DŮLEŽITOST PRO ŽIVOT V LESE 9

3.3.1. ROSTLINY V LESE 9

3.4. LESNÍ ŽIVOČICHOVÉ 10

3.4.1. ŽIVOČICHOVÉ RŮZNÝCH TYPŮ LESŮ 10

3.4.2. ROZDĚLENÍ ŽIVOČICHŮ ŽIJÍCÍCH V LESÍCH PODLE TZV. LESNÍCH PATER 11

3.4.3. VZÁJEMNÁ ZÁVISLOST 11

4. POTRAVNÍ ŘETĚZEC 12

5. LESNÍ EKOSYSTÉM V MATEŘSKÉ ŠKOLE 13

6. DŮLEŽITOST SEZNAMOVÁNÍ DĚTÍ S LESEM A LESNÍMI ŽIVOČICHY 14

7. EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE 15

8. CÍLE EKOLOGICKÉ VÝCHOVY 17

9. METODIKA 19
9.1. CHARAKTERISTIKA PODMÍNEK 19
9.2. PRAKTICKÉ ŘEŠENÍ NAVRŽENÝCH METOD A FOREM V PRAXI 19
PRAKTICKÁ ČÁST 21
10. NÁVRH VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU 21
10.1. MRAVENCI 22
10.2. ZAJÍC 28
10.3. SRNCI – JELENI 31
10.5. VEVERKY 37
10.6. LIŠKY 40
10.7. LESNÍ VČELA 43
10.8. LESNÍ BROUCI A PAVOUCI 47
10.9. JEŽEK 52
10.10. ŽÁBY A HADI 57
10.11. JEZEVEC 60
10.12. DIVOKÉ PRASE 63
11. DISKUSE 65
12. ZÁVĚR 66
13. CITOVANÁ A POUŽITÁ LITERATURA 67
14. PŘÍLOHY 70
14.1. FOTOGRAFIE Z REALIZACE 70
14.2. PRACOVNÍ A GRAFOMOTORICKÉ LISTY 76

ÚVOD

Lesní ekosystém je tématem velmi obsáhlým, kterým se zabývá velké množství publikací a existuje také spousta knih, které jsou zaměřené k seznamování dětí s lesem a lesní přírodou formou zábavných her.

Člověk si neuvědomuje, že svými zásahy do lesní přírody výstavbou elektráren, továren a silnic v zalesněných oblastech, nesmyslným kácením, zvyšujícím se množstvím motorových vozidel, využíváním stále většího množství pesticidů v zemědělství atd., tím vším ohrožuje člověk především sám sebe, lesní ekosystém a životní prostředí vůbec.

V našich lesích existuje velké množství živočichů a každý z nich je ne méně důležitý pro své okolí. Již v mateřských školách, bychom měli u dětí podporovat ekologické cítění a probouzet v nich kladný vztah k lesům a přírodě.

Cílem této práce je v mateřské škole navrhnout vzdělávací nabídku pro práci s předškolními dětmi. Tato práce se bude zaměřovat na bližší seznámení dětí s životem lesních zvířátek.

TEORETICKÁ ČÁST

2. LESNÍ EKOSYSTÉM

2.1. LES

Existuje spousta knih a každá z nich popisuje les jiným způsobem, ale v zásadě se od sebe neliší.

Takto formuluje les STEINBACHŮV VELKÝ PRŮVODCE PŘÍRODOU: „*Přírodní smíšené lesy jsou rostlinná společenstva o několika etážích, mezi nimiž panují nejrozmanitější souvislosti. Z pravidla se skládají z půdní nebo mechové vrstvy, travnatého, keřového a stromového patra. V přirozených smíšených porostech se vytváří množství ekologických nik, výseků prostředí, kde se rozvijí bohatý život živočišného i rostlinného světa.‘‘* (STEINBACH a kol., 1994*)*

V edici PRŮVODCE PŘÍRODOU LES je les formulován z hlediska potřebnosti takto: „*Les nám slouží jako místo k rekreaci, jako zásobárna vody a čistička vzduchu. Lesy utvářejí obraz krajiny, chrání před zpustnutím a zachovávají úrodnost půdy. Jsou domovem zvěře a útočištěm ohrožených a nyní mnohdy již vzácných druhů zvířat a rostlin. Lesy jsou duchovným dědictvím i závazkem pro budoucnost. Les je velkou součástí kvality života, které se nechceme zříci.*‘‘(Reichholf J., 1999)

2.2. EKOSYSTÉM

Ekosystém tvoří rostliny, zvířata a životní prostředí, ve kterém žijí. Ekosystém může být rybník, louka, pole a samozřejmě i les, na který jsem se zaměřila v této práci. Energii celému ekosystému dodává slunce, díky kterému si rostliny vytvářejí svoji potravu. Všechny ostatní zásoby potravy a energie poskytuje sám ekosystém. (Jennings, 2003)

2.3. LES JAKO EKOSYSTÉM

Les jako ekosystém je utvářen vzájemným vztahem různých organizmů (rostliny a zvěř) a životního prostředí (místní faktory půdy a místní klima). Stromy hrají v tomto ohledu v lesním prostředí prvotní roli.

http://www.silvaportal.info/forward.jsp?dummy=&p_search=les jako ekosystém&p_lang=cz&p_contrib=367

3. DŮLEŽITÉ ELEMENTY LESA - CO SEM PATŘÍ?

3.1. PŮDA

Půda je další významnou složkou lesního prostředí, stejně tak jako voda, rostliny a živočichové. Představuje zdroj živin, vody a minerálů pro mikroorganismy, živočichy a rostliny.

3.1.1. SLOŽENÍ PŮDY

Dá se říct, že půda je složena z pěti pater:

- **Nejvrchnější vrstva půdy** je označována jako **hrabanka.** Je tvořena rostlinnými a živočišnými zbytky, kam patří spadané listí, spadané větve, jehlice, uhynulá zvířata, uhynulí drobní živočichové, výkaly atd.
- Další vrstvou je **vrstva humusu**, která má různou hustotu. Leží na minerálním povrchu a díky půdním organismům v ní neustále probíhají výměnné procesy.
- Pod touto vrstvou se nachází **vrchní minerální půda**. Je to přechodová vrstva mezi vrstvou humusu a minerální půdou. Díky intenzivní činnosti půdních organismů, došlo ke smíšení minerálů s humusem vzniklým z rostlinných zbytků. Tato vrstva je živnou půdou pro byliny, podhoubí, ale i víceleté rostliny (cibuloviny) a živočichy (larvy).
- Předposlední vrstvou je **spodní minerální půda**. Zde končí oblast kořenů stromů, počet živočichů zde výrazně klesá. Tato vrstva se skládá převážně z hrubých až jemných nerostných částic.
- **P**oslední vrstvou je **nezvětralá mateční hornina**.

http://www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=410

3.1.2. ŽIVÉ ORGANISMY V PŮDĚ

Lesní půda je domovem pro velké množství drobných živočichů, které jest pouhým okem těžko viditelné. Miliony a miliony živých organismů jsou zaměstnány rozkladem odumřelých listů, jehlic a větví. Mezi tyto organismy řadíme bakterie, houby, řasy, jednobuněčné organismy, dešťovky, hlístice, pavouky a hmyz, které rozkládají zbytky rostlin. Při této činnosti spolu navzájem spolupracují a zároveň se podporují. Velké množství těchto organismů pouhým okem neuvidíme (např. bakterie a jednobuněčné organismy), pod lupou však můžeme zahlédnout hlístice. Některé jsou vidět pouhým okem (žížaly, pavouci). Kromě těchto organismů a živočichů žije v lesní půdě mnoho jiného hmyzu a drobných savců využívajících lesní půdu jako úkryt či noru (např. myš, hraboš, slepýš, rejsek, jezevec). Mezi savce, jenž v půdě žije se řadí krtek.

3.2. VODA

Voda je jednou z nejdůležitějších složek lesního prostředí a je obsažena ve všech organismech, které v lese nalezneme. Velké množství vody v sobě zadržují zejména mechy. Zkuste si v lese sednout na mech a pochopíte, co tím mám na mysli. Voda na naší planetě je v neustálém pohybu. Tento pohyb se nazývá „Koloběh vody v přírodě“, kterému věnuji další kapitolu této práce.

3.2.1. KOLOBĚH VODY V PŘÍRODĚ

Jde o pojem, který každý z nás již někdy slyšel. Garcia Lucas ho ve své knize EKOLOGIE definoval takto: „*Voda podléhá neustálému koloběhu. Povrchová voda se vypařuje, ve formě páry stoupá do atmosféry, pára kondenzuje, tvoří oblaka a nakonec voda opět padá ve formě srážek na povrch planety.“(Garcia L,2003)*

Samozřejmě velká část vody, která dopadá na les ať již v podobě dešťových srážek, sněhu nebo krup se vsakuje do lesní půdy. Ta má na rozdíl od ostatních povrchů

jako je například silnice schopnost zadržovat velké množství vody, která se nazývá spodní voda, kterou využívají rostliny v obdobích velkého sucha.

Povrchová voda odtéká ve formě potůčků a řek, které tečou různou rychlostí do moří. Díky slunečnímu záření se voda z povrchových toků odpařuje a dostává se tím zpět do ovzduší, kde se s rostoucí výškou částečky vodní páry stále více ochlazují, až se nakonec spojí do vodních kapek. Říká se tomu, že vodní pára kondenzuje. Nyní jsme zase tam, kde jsme byli na začátku, neboli u mraků.
(http://www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=276)

3.2.2. POTŘEBA VODY V LESNÍM EKOSYSTÉMU

Voda je velmi důležitou součástí lesní přírody, bez které by se neobešel žádný živý organismus. I ti nejmenší živočichové a rostliny se bez vody neobejdou. V lesním ekosystému probíhá také fáze vypařování, díky kterému si les udržuje své vlastní vnitřní klima, které způsobuje příjemný chládek.

Další potřebnou složkou je získávání pitné vody z lesních studánek. Tato voda je mnohem kvalitnější než voda, kterou běžně pijeme. *„Je to dáno tím, že les svými kořeny a svojí půdou vodu filtruje. Lesní půda vodu čistí tzv. přírodním způsobem. Říkáme, že lesní půda má schopnost zadržovat neboli odfiltrovat škodlivé látky. Pokud se však v lesní půdě nahromadí příliš mnoho škodlivých látek, tato filtrační schopnost se sníží.“*
(http://www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=280)

Jednou z dalších funkcí vody je vsakování do lesní půdy a následné zadržování vody v ní. *„Je-li tato lesní plocha „nasycená“, pak tvoří ideální přirozenou a zdravou zásobárnu vody. Díky četným malým a velkým kořenům a aktivitám půdních organismů má lesní půda k tomuto účelu vhodně vytvořenou strukturu. Můžete si ji představit jako velikou houbu, která zajistí její vlhkost i v dobách sucha.“*
(http://www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=280)

3.3. ROSTLINY A JEJICH DŮLEŽITOST PRO ŽIVOT V LESE

Mezi důležité elementy lesa řadíme rostliny, které slouží jako potrava pro ostatní organismy žijící nebo navštěvující les.

3.3.1. ROSTLINY V LESE

Mezi lesní porosty řadíme v prvé řadě listnaté háje, kde rostou převážně duby, buky, habry i břízky. Také jehličnaté lesy kde převažují smrkové, jedlové a borové stromy, které bývají uměle vysázené.

„Les je společenstvo vyznačující se výraznou patrovitostí, která se projevuje nejen viditelně nad zemí, ale i v rozložení kořenového systému. Les blízký původnímu složení je obvykle několikapatrový. Má zpravidla vyvinuté nízké patro mechorostů a lišejníků, patro bylinné z kapraďorostů a krytosemenných rostlin, dále patro křovinné a konečně stromové.“ (Čihař J. a kol., 1976)

Pro každý typ lesa jsou typické některé rostliny:

- Porosty jehličnatých lesů – kapraďorosty (např. vranec jedlový, kapraď horská aj.), byliny (např. sedmikvítek evropský, třtina chloupkatá aj.), polokeře (borůvky, sasanka aj.)
- Porosty listnatých lesů – zde je bylinné patro mnohem pestřejší, nalezneme zde (vraní oko čtyřlisté, mařinku vonnou, samorostlík, svízel okrouhlolistý, rozrazil horský aj.), polokeře a keře (hrachor jarní, sasanka, třeslice – ostřice, bez černý)

Mezi nejvýznamnější rostliny lesa můžeme řadit také houby. Některé z nich se na základě své výživy váží, pouze na určité stromy např. klouzek modřínový roste výlučně pod modříny). Většina druhů hub se dovedou daleko lépe přizpůsobit, nejsou vázány jenom na jediný druh stromu. Můžeme je najít na mnohem větším území, někdy dokonce v každém typu lesa. (Čihař J. a kol., 1976)

3.4. LESNÍ ŽIVOČICHOVÉ

Les je domovem pro mnoho živočichů. Volně žijící zvířata jsou zde chráněni před špatným počasím, větrem a příliš silným sluncem. Ze spadaného listí a jehličí se vytváří bohatá zemina zvaná humus, která je domovem pro drobné živočichy např. žížaly, červy, hmyz a různé brouky.

„*...jednotlivé živočišné druhy mají však k tomuto životnímu prostředí různý vztah. Bez tohoto biotopu nemohou mnozí živočichové vůbec existovat (například datli, některé sýkorky, brhlík, veverka, četné druhy hmyzu), jiné druhy, často charakteristické pro jiné životní prostředí, vyhledávají si v lesích úkryt před nepřáteli (zajíc aj.). Další zvířata zase, například všichni ptáci, mnozí savci (netopýři, veverka, plch apod.), někteří hadi (užovka stromová) i obojživelníci (rosnička), jsou pro život v lese všestranně přizpůsobena.‘‘* (Čihař J. a kol., 1976)

3.4.1. ŽIVOČICHOVÉ RŮZNÝCH TYPŮ LESŮ

V našich podmínkách se objevují lesy listnaté, jehličnaté a smíšené.

- *Listnaté lesy jsou světlejší a otevřenější a proto jsou tak přitažlivé pro větší množství rostlin a živočichů. Na jaře hýří barvami mnoha květin, neboť rašící listy na stromech nebrání světlu.* (Svojtka, 2002)

  Listnatý les uživí velké množství různých druhů živočichů např.: ježek obecný, ropucha obecná, roháč obecný, jezevec lesní, zajíc polní, bažant polní, puštík obecný atd.
- Jehličnaté lesy jsou husté a tmavé, rostlin je zde velmi málo, protože jim vadí tlustá vrstva jehličí a nedostatek světla.

  Jehličnaté lesy obývají například tito živočichové: veverka obecná, tetřev hlušec, liška obecná, strakapoud velký, jelen evropský, kuna lesní.

- Smíšené lesy obývají živočichové z obou předešlých lesů, avšak hustota obydlení není tak vysoká. (Svojtka, 2002)

3.4.2. ROZDĚLENÍ ŽIVOČICHŮ ŽIJÍCÍCH V LESÍCH PODLE TZV. LESNÍCH PATER

- V prvním, neboli kořenovém patře není příliš horko ani příliš chladno. Některá zvířata v podzemí jen přespávají, jiná tam kladou vejce, aby je ukryla před mlsnými nepřáteli. Lesní půdu a podzemí obývá: žížala, slepýš obecný, různé larvy hmyzu, stonožky, ale také jezevec, různé druhy hrabošů a myší.
- Nad tímto patrem je lesní podrost, neboli mechové patro, které je tvořeno ze spadaného listí a říká se mu humus. Patří sem mnoho drobných živočichů, jako jsou mnohonožky, brouci, stínky, slimáci. V lesním podrostu se nacházejí také dravci. Těmi menšími jsou pavouci, kteří bývají požíráni většími, jako jsou rejsci nebo lišky.
- Dalším patrem je patro bylinné. V tomto patře se nachází lesní včela, vosa, různé druhy motýlů, klíště, dále sekáč, mravenec lesní, ježek atd.
- Následuje patro křovinné. Zde nalezneme prase divoké, srnku, jelena, medvěda, liška, střízlík, daněk atd.
- Posledním patrem je patro stromové. Veverka, sova, výr, sojka, datel, kukačka, jestřáb, káně, pilous, lišaj borový, kůrovec, dřevokaz atd.
  (Beaumont É, 2001)

3.4.3. VZÁJEMNÁ ZÁVISLOST

Veškerá zvěř v lesním ekosystému je na sobě více či méně závislá a navzájem se potřebují k přežití. Větší živočichové pro své přežití požírají živočichy menší, ale po uhynutí těchto větších živočichů se jejich těla stávají potravou pro živočichy menší.

4. POTRAVNÍ ŘETĚZEC

Potravní řetězec je velmi důležitá součást života všech organismů žijících v lese. Nelze si představit život bez potravních řetězců.

„Potravní řetězec představuje zjednodušené vyjádření potravních vztahů v ekosystému seřazením jednotlivých druhů tak, že předcházející druh je vždy zdrojem potravy pro druh následující.

Rozeznáváme tři typy potravních řetězců:

Pastevně kořistnický *- od rostlin ke konzumentům*

Parazitický *- od velkých organismů k malým*

Dekompoziční *- od mrtvé organické hmoty k mikroorganismům*

Např. kopretina - bělásek - vážka - skokan - užovka – čáp“

(http://www.mezistromy.cz/cz/les/les-jako-ekosystem/potravni-retezec)

V lesích jsou jehličnaté a listnaté stromy základním článkem potravního řetězce. Larvy různých druhů motýlů, pilořitek a pilatek vyhlodávají dřevo a požírají jehlice a listí. Tetřev hlušec se také živí pupeny a jehličím a to zejména v zimě, kdy je nouze o potravu. Semena jehličnanů jsou životně důležitá i pro různé ptáky a veverky.

Ochranu před nepřízní počasí nacházejí v lesích jeleni a srnky, které odhrabávají sníh pod stromy, aby našli lišejníky, trávy a jinou potravu. Malí hlodavci, třeba hraboši, se živí bobulemi, semeny, kůrou, pupeny a houbami.

Na jaře a v létě hnízdí v lesích mnozí ptáci, protože právě zde objevují velké množství hmyzu. Oblíbenou kořistí lišek, sov a dravých ptáků jsou všude přítomní hraboši a jiní malí savci.

(http://www.mezistromy.cz/cz/les/les-jako-ekosystem/potravni-retezec)

5. LESNÍ EKOSYSTÉM V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Z hlediska rozvoje lesního ekosystému v mateřské škole je velmi důležité seznamovat děti s lesem a jeho okolím pomocí přímého styku s ním. Nezanedbatelný je přístup a práce pedagoga, který se snaží u dětí vytvářet kladný a respektující vztah k lesní přírodě. V dnešní době existuje spousta vzdělávacích programů s touto tématikou, které jsou mateřským školám nabízené ve formě dlouhodobých projektů nebo ve formě doplňujících programů. Také je vhodné zmínit množství knížek a publikací zaměřujících se na les, které mohou pedagogové využívat pro svou práci s dětmi.

Zprostředkování vědomostí

Pedagogové mohou děti seznamovat s lesem pomocí rozdělení do jednotlivých pater:

„Velké rozdělení lesa a tím i životního prostoru živočichů a rostlin se dá provést podle výšky vzrůstu společenství rostlin – stromy, keře, byliny. Podobně jako patra nějakého domu obývají rozdílné zvířecí a rostlinné rodiny jednotlivá patra lesa.“
(Čížková Z., 1996)

Lesní dům se skládá ze sklepa, přízemí a 1. patra. Ve sklepě tedy v půdě žijí drobní živočichové – mravenci, brouci, slunéčko sedmitečné, žížaly a různé larvy. V přízemí žije - ježek, zajíc, srnka, jelen, divoké prase apod. A v 1. patře - na stromech skáče veverka, létá sýkorka, datel, káně apod.

K seznámení s jednotlivými patry a jejich obyvateli by měli pedagogové zejména využívat metody přímého pozorování, pozorování v koutku živé přírody, návštěvy různých odborníků přes les a zvěř žijící v lese.

6. DŮLEŽITOST SEZNAMOVÁNÍ DĚTÍ S LESEM A LESNÍMI ŽIVOČICHY

V dnešní přetechnizované době je čím dál víc důležité seznamovat děti s flórou i faunou našeho přírodního bohatství. Zároveň je stejně důležité, aby se všechny děti učili jak se chovat k tomuto bohatství neboť škody, jež člověk v minulosti napáchal se v mnoha případech nedají napravit. Nedovolme, aby se tyto chyby v budoucnu opakovaly, je nutné naše děti a tedy naší budoucnost vést k tomu, aby i jejich děti a tedy i jejich budoucnost měla co v přírodě obdivovat.

7. EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Z hlediska rozvoje ekologické výchovy v mateřských školách je důležité seznamovat děti s životním prostředím a to nejlépe za pomoci přírody, která je obklopuje. Dále vést děti k vytváření kladného vztahu k okolní přírodě.

„Ekologická výchova nebo výchova k ochraně životního prostředí by měla u dětí utvářet základní hygienické a sociálně kulturní dovednosti a návyky ve vztahu k životnímu prostředí, probouzet citový vztah k přírodě, k výtvorům lidské práce i k lidem samotným a poskytnout základní poznatky o správném a nesprávném vztahu a chování člověka k životnímu prostředí (hlavně přírodě).“ (Bureš aj.)

Výchovné úkoly v mateřské škole mají rozvíjet vyjadřovací schopnosti, utvářet hygienické návyky, rozvíjet cit a fantazii vůči přírodě, získávat poznatky o přírodě a jejich jednotlivých částech. Velmi důležité je učit děti udržovat čistotu a starat se o živé rostliny i živočichy. K naplnění těchto výchovných úkolů dospějeme tím, že budeme utvářet dostatek podnětů a to zejména při hře, protože děti ve věku od 3 do 6 let tráví většinu času hrou.

Seznamovat děti s okolní přírodou lze několika způsoby neboli metodami.
K nejcennějším metodám podle Bureše, aj. patří:

- přímé pozorování
- pozorování a práce v koutku živé přírody s rostlinami a zvířaty
- styk dětí se zvířaty

Metoda přímého pozorování je jedna z nejlepších možností, jak se děti mohou seznamovat a získávat nové poznatky o okolní přírodě. Patří sem přímé pozorování rostlin a zvířat při vycházkách v zahradě, na louce, v lese, u řeky, rybníka nebo u potoka. Děti zde přicházejí do bezprostředního styku s okolní přírodou, zjišťují její vlastnosti svými smysly, svou pracovní zkušeností.

Další metodou je pozorování práce v kotku živé přírody s rostlinami a zvířaty. Jde o metodu, při které si vytvoříme, přírodu uvnitř školy např. do jednoho rohu naší

herny doneseme velkou bednu nebo plato, do které narýpáme čerstvou hlínu, spolu s dětmi pozorujeme, co vše v hlíně žije.

Zvláštní význam má styk dětí se živými zvířaty. Navázání tohoto kontaktu přispívá k rozvoji citlivosti a to jak k živým tvorům, tak se projevuje i v mezilidských vztazích.

„Důležitá je správná volba učebních pomůcek – pohádky, říkadla, obrázky, filmy určené ke sledování. Stavebnice, modely, hračky používané při hrách. Nářadí a pomůcky určené k pracovním činnostem, kresbě, modelování.“ (Bureš aj.)

8. CÍLE EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

Pedagogové musí pro děti vytvářet příjemné a vlídné prostředí, spolu s tím zábavnou atmosféru, která by probouzela přirozenou dětskou zvídavost, touhu po dovednostech a životním stylu, jenž je šetrný k přírodě.

Cíle ekologické výchovy jsou:

- seznamovat děti s živými tvory a péčí o ně
- seznamovat děti s rostlinami a péčí o ně
- učit děti vytvářet si šetrný přístup k životnímu prostředí
- směřovat děti k vytváření si vlastních postojů při řešení problémů s přírodou a problémů mezi lidmi

Seznamování dětí s živými tvory a péčí o ně se dá v mateřské škole mnoha způsoby. Jednou z možností je pozorování zvířátek ve volné přírodě. Nejlépe při pozorování v lese, na louce, u rybníka, volné přírodě. Návštěvy u různých odborníků např.: záchranných stanic, kynologů, zoologů, útulků pro zvířata a mnohých dalších. Dalším způsobem je možné pozorování v koutku živé přírody přímo v mateřské škole (akvárium, terárium). K péči o živé tvory bych uvedla čištění akvária, terária, sbírání kaštanů, žalud a bukvic pro zimní přikrmování zvěře i samotné přikrmování v zimním období.

Seznamování dětí s rostlinami a péčí o ně se dá opět mnoha způsoby. Například pěstováním, sázením nenáročných rostlin ve školce a školní zahradě. Výrobou herbáře, procházkami po okolních loukách, lesích a následného seznamování se s rostlinami a jejich plody z tohoto prostředí. Co se týče péče, pak bych uvedla zalévání, hnojení, sázení, přesazování, okopávání pěstovaných rostlin a sklízení plodů.

Jednou z dalších možností, kterou učitelé v mateřských školách mohou využívat, jsou nesčetné knižní publikace, obrázkové encyklopedie, přírodopisné filmy vydané pro naše nejmenší na DVD, VHS a v neposlední řadě CD se zvuky přírody.

Učit děti starat se o životní prostředí by mělo začít od raného věku dítěte. Dobrým začátkem je učit děti uklízet odpadky, třídit je a to vše zábavnou formou pomocí různých her. Seznamovat děti s šetrným přístupem k životnímu prostředí a to tak, že si mají z přírody brát jen to, co spotřebují a ostatní nechat být. Dobrým příkladem je sbírání hub, kdy oblíbenou neřestí u dětí je kopání do krásných muchomůrek červených.

Směřovat děti k řešení problémů v přírodě i mezi lidmi znamená všestranně podporovat příležitosti pro utváření a vyjadřování vlastních názorů žáků, formování jejich „proekologických“ názorů. Klást větší důraz na postoj žáka k dané problematice, než na jeho vědomost. Což ovšem nelze chápat jako podcenění znalostí, bez které je utváření žádoucích postojů z hola nemožné! (MÁCHAL, 2000 s. 54)

9. METODIKA

9.1. CHARAKTERISTIKA PODMÍNEK

Podle navržených integrovaných bloků a aktivit, obsažených v praktické části bylo pracováno s dětmi ve věku tří až sedmi let v MATEŘSKÉ ŠKOLE KOŽLÍ.

Tato škola má vypracovaný individuální vzdělávací program, který obsahuje ekologicky zaměřené aktivity. Tyto aktivity jsou přizpůsobeny věku dětí a podmínkám okolí.

Záměrem je nejen utváření si kladných vztahů k přírodě a okolí, ale také vytvoření si respektujících a hezkých vztahů mezi sebou.

Posláním této mateřské školy je pomocí přirozené výchovy, rozvíjet samostatně a zdravě sebevědomé děti. Všem dětem na základě jejich možností a potřeb položit základy celoživotního vzdělávání

9.2. PRAKTICKÉ ŘEŠENÍ NAVRŽENÝCH METOD A FOREM V PRAXI

Na základě integrovaných bloků jsou zvolené metody a formy práce v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Při tvorbě a realizaci jednotlivých integrovaných bloků budou využívány metody a formy práce, která odpovídá vnitřním podmínkám i podmínkám okolního prostředí mateřské školy, dále prostředky odpovídající psychologickým, výchovným a vzdělávacím specifikám předškolního vzdělávání.

Nabízené integrované bloky spojuje a provází pohádka Kubík a kamarádi z lesa: Malý Kubík se ztratí v lese a vše co mu přijde do cesty ničí. Jednou zlomí větvičku, jindy kopne do houby a svým křikem plaší zvířátka.

A hle! Kde se vzalo, tu se vzalo mraveniště. Kubík vezme větvičku a začne s ní do mraveniště šťourat. Rozzlobený mraveneček vyleze po větvičce a Kubíka štípne. Od této chvíle je Kubík jako vyměněný, štípnutí totiž nebylo jen tak ledajaké.

Bylo kouzelné. Kubík začal rozumět řeči zvířátek, slyšel, co si mravenečci povídají a co jím dá práce, než mraveniště po jeho řádění opraví. Kubíkovi to je líto, a tak jim pomůže s opravami. Mraveneček jménem Ferda se stal Kubíkovým kamarádem a malým průvodcem na cestě lesní přírodou. Na své cestě Kubík s mravenečkem potkávají další zvířátka (pavoučka Štístka, zajíčka Ušáčka, lišku Ryšku, jelena Šesteráka, divočáka Pepu, moudro Sovu a žabičku Kuňkalku). Stanou se z nich velcí přátelé a pomohou Kubíkovi najít cestu domů. Ze svého dobrodružství si Kubík odnáší ponaučení, jak se má chovat v lesní přírodě.

Každý blok je charakterizován názvem, cíli a očekávanými výstupy. Následuje myšlenková mapa s konkrétní navrhovanou vzdělávací nabídkou. Za myšlenkovou mapou jsou texty básní, písní, hádanek k danému tématu. Pracovní a grafomotorické listy s fotografiemi z realizace a z přípravy jsou v příloze.

PRAKTICKÁ ČÁST

10. NÁVRH VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Motto:

ŽIVOT V LESE, STOJÍ ZA POZORNOST!!!

výchovné a vzdělávací cíle:

- bližší seznámení se životem lesních zvířátek
- umění vážit si života lesních zvířátek
- vést děti k všímání si svého okolí
- učit děti poznání, že příroda se dá využít i zneužít
- naučit děti brát jen to co potřebují a co nepotřebují neničit

časový rozsah jednotlivých témat: 1-2 týdny (podle podmínek, potřeb a přání dětí.)

10.1. MRAVENCI

aneb

Malý velký kopeček
slouží jako domeček.
Život si v něm užívají
malí, velcí, silní, slabí.
Pozor na něj v lese dej
nikdy na něj nesedej. ***Pokorná L.***

Cíl

- naučit děti vnímat život lesních mravenců
- rozvoj a užívání všech smyslů
- rozvíjet prosociální chování vůči živým tvorům
- rozvíjet ekologické cítění
- naučit děti znát život v mraveništi,
- rozvoj spolupráce
- rozvíjet důvěru ve své kamarády

Výstupy

- vědí, jak se mají chovat k mravenečkům
- děti dovedou vyrobit mravenečka
- dítě umí pomoci kamarádovi a ví, že se mravenečkové dorozumívají tykadly a že se poznávají pomocí typické vůně
- děti umí pojmenovat části těla mravence (nové pojmy: kusadla - nosí materiál, potravu, vodu, tykadla - dorozumívací prostředek apod.);
- děti znají způsob života mravenců
- děti znají, co potřebuje mravenec ke svému životu (potrava, voda, vzduch, teplo, světlo, ostatní mravence)
- děti se zajímají o okolní svět – pozorování pomocí lup – z pohledu mravenců
- děti umí pojmenovat vlastnosti mravenců - na jejich základě hodnotit své chování

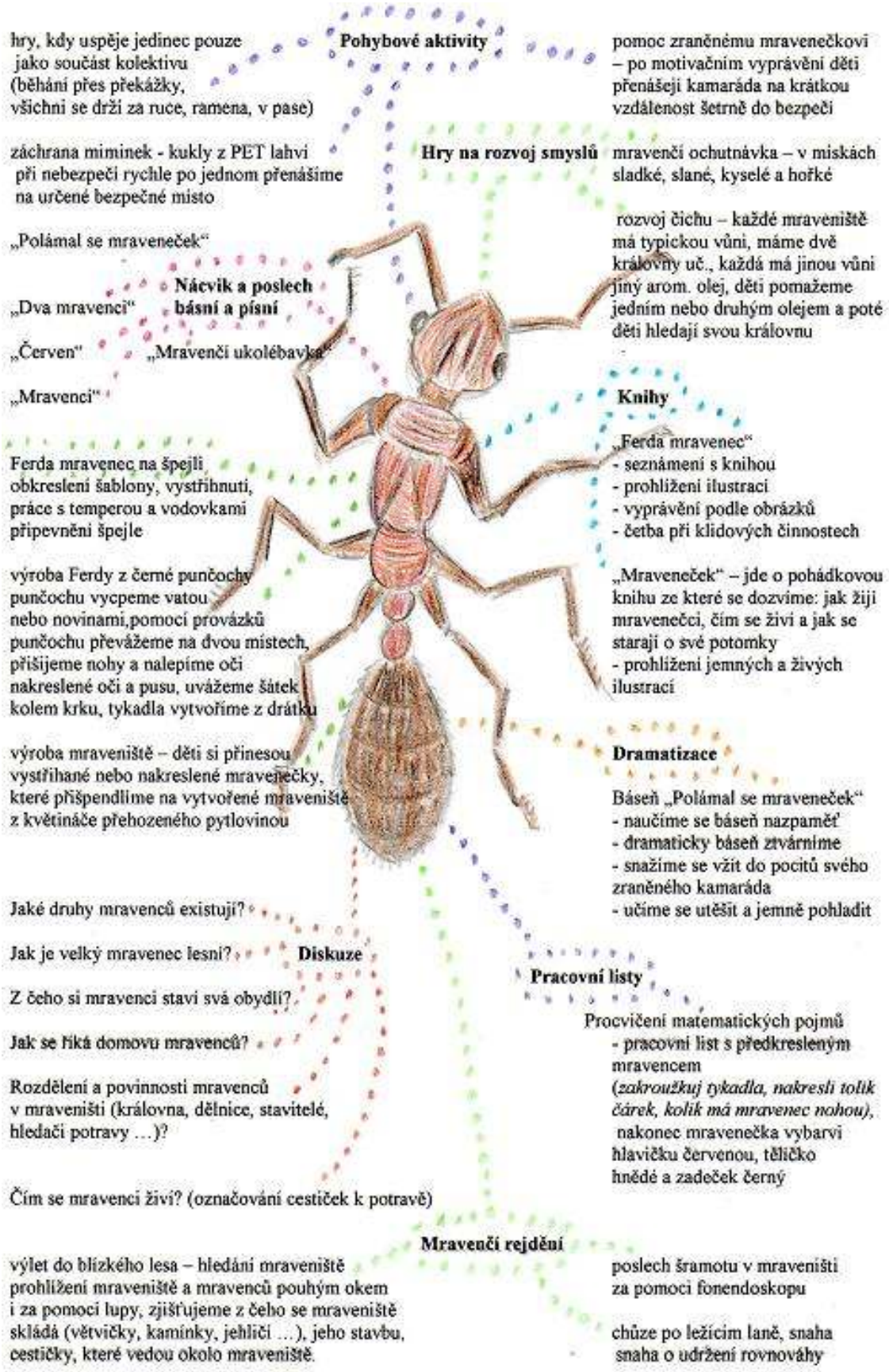
Pohybové aktivity
hry, kdy uspěje jedinec pouze jako součást kolektivu (běhání přes překážky, všichni se drží za ruce, ramena, v pase)
záchrana miminek - kukly z PET lahví při nebezpečí rychle po jednom přenášíme na určené bezpečné místo
pomoc zraněnému mravenečkovi – po motivačním vyprávění děti přenášejí kamaráda na krátkou vzdálenost šetrně do bezpečí
Hry na rozvoj smyslů
mravenčí ochutnávka – v miskách sladké, slané, kyselé a hořké
rozvoj čichu – každé mraveniště má typickou vůni, máme dvě královny uč., každá má jinou vůni jiný arom. olej, děti pomažeme jedním nebo druhým olejem a poté děti hledají svou královnu
Nácvik a poslech básní a písní
„Polámal se mraveneček"
„Dva mravenci"
„Červen"
„Mravenci"
„Mravenčí ukolébavka"
Knihy
„Ferda mravenec"
- seznámení s knihou
- prohlížení ilustrací
- vyprávění podle obrázků
- četba při klidových činnostech
„Mraveneček" – jde o pohádkovou knihu ze které se dozvíme: jak žijí mravenečci, čím se živí a jak se starají o své potomky
- prohlížení jemných a živých ilustrací
Ferda mravenec na špejli
obkreslení šablony, vystřihnutí, práce s temperou a vodovkami připevnění špejle
výroba Ferdy z černé punčochy
punčochu vycpeme vatou nebo novinami,pomocí provázků punčochu převážeme na dvou místech, přišijeme nohy a nalepíme oči nakreslené oči a pusu, uvážeme šátek kolem krku, tykadla vytvoříme z drátku
výroba mraveniště – děti si přinesou vystřihané nebo nakreslené mravenečky, které přišpendlíme na vytvořené mraveniště z květináče přehozeného pytlovinou
Dramatizace
Báseň „Polámal se mraveneček"
- naučíme se báseň nazpaměť
- dramaticky báseň ztvárníme
- snažíme se vžít do pocitů svého zraněného kamaráda
- učíme se utěšit a jemně pohladit
Jaké druhy mravenců existují?
Jak je velký mravenec lesní?
Z čeho si mravenci staví svá obydlí?
Jak se říká domovu mravenců?
Diskuze
Pracovní listy
Procvičení matematických pojmů
- pracovní list s předkresleným mravencem
(*zakroužkuj tykadla, nakresli tolik čárek, kolik má mravenec nohou*),
nakonec mravenečka vybarvi hlavičku červenou, těličko hnědé a zadeček černý
Rozdělení a povinnosti mravenců v mraveništi (královna, dělnice, stavitelé, hledači potravy …)?
Čím se mravenci živí? (označování cestiček k potravě)
Mravenčí rejdění
výlet do blízkého lesa – hledání mraveniště prohlížení mraveniště a mravenců pouhým okem i za pomoci lupy, zjišťujeme z čeho se mraveniště skládá (větvičky, kamínky, jehličí …), jeho stavbu, cestičky, které vedou okolo mraveniště.
poslech šramotu v mraveništi za pomoci fonendoskopu
chůze po ležícím laně, snaha snaha o udržení rovnováhy

J.Kožíšek: „POLÁMAL SE MRAVENEČEK

Polámal se mraveneček, ví to celá obora,
o půlnoci zavolali mravenčího doktora.
Doktor klepe na srdíčko, potom píše recepis:
třikrát denně prášek cukru, bude chlapík jako dřív.
Dali prášek podle rady, mraveneček stůně dál,
celý den byl jako v ohni, celou noc jim proplakal.
Čtyři stáli u postýlky, pátý těšil: Neplakej,
pofoukám ti na bolístku, do rána ti bude hej.
Pofoukal mu na bolístku, pohladil ho po čele,
hop a zdravý mraveneček ráno skáče z postele.“ (Čížková, 1995)

Dramatické hry : Báseň J. Čarka : „DVA MRAVENCI

Šli do světa mravenci, dva veselí mládenci.
Jeden našel ve smrčí zlatou snítku jehličí.
A ten druhý vandrovníček šťastnou náhodou
Přivalil se k mraveništi s jednou jahodou.
Ihned bylo v mraveništi veselo jak na tržišti,
Volali jim slávu, čepovali šťávu.“ (Čížková Z., 1996)

Z. Kopecká: ***„ČERVENEC***

Povídal mravenec,
že je tu červenec.

Povídala jeho teta,
že už bude půlka léta.

Povídala bába,
že je tomu ráda.“ (Kopecká, 2003a)

Texty písní:

I. Rybářová: ***„MRAVENCI***

Den je jak malovaný, má vůní jetele. (- veselý pochod, poskoky v rytmu)
Trávou jdou kluci malý, tváří se vesele.
Míří k mraveništi tykadly kmitají, (- kmitání nataženými pažemi nad hlavou)
s nákladem domů spěchají.

Míří k mraveništi tykadly kmitají,
tak cestu domů hledají
Jdou a jdou, pochodují travou, (- vysoko zvedané kolena)
levá noha střídá nohu pravou.
Jdou a jdou pochodují v lese,
každý nad hlavou ale něco nese. (- vzpažení)

Jsou vzorní inženýři
plány si připraví.
Dům z mechu a z jehličí
pro všechny postaví.
Chůvičky své larvičky v bezpečí schovají, (- spojené ruce před tělem,
když z nebe kapky padají, kolébání naznačující dítě)
Bez řečí do bezpečí tam všichni spěchají,
z nepřátel už strach nemají.
Jdou a jdou, pochodují travou,
levá noha střídá nohu pravou.
Jdou a jdou, ale teď po špičkách, (- chůze po špičkách)
potkávají mravence v jiných tričkách.

Jdou, jdou a tráva voní,
jdou loukou rozkvetlou.
Jdou, jdou a zvonky zvoní,
cestu si nespletou.

Jdou a jdou mravenečci malí (- chycení za ruce v kruhu, pochod v kruhu)
pilně pracují sotva ráno vstali.
Jdou a jdou malí, velcí, tencí,
spolu dokážou mnoho velkých věcí.“ (www.inkarybarova.cz/index.php?ident=tvorba#)

„MRAVENČÍ UKOLÉBAVKA

Slunce šlo spát
za hromádku klád,
na nebi hvězdy klíčí,
už nepracuj, mravenečku můj,
schovej se do jehličí.

Slunce šlo spát
za hromádku klád,
na nebi hvězdy klíčí,
už nepracuj, mravenečku můj,
schovej se do jehličí.

Máš nožičky uběhané,
den byl tak těžký,
pojď, lůžko máš odestlané
v plátku od macešky.

Spinká a sní mravenec lesní
v hromádce u kapradí.
nespinká sám, s maminkou je tam,
tykadlama ho hladí.

Spinká a sní mravenec lesní
v hromádce u kapradí.
nespinká sám, s maminkou je tam,
tykadlama ho hladí.

Máš nožičky uběhané,
den byl tak těžký,
pojď, lůžko máš odestlané
v plátku od macešky.

Spinká a sní mravenec lesní
v hromádce u kapradí.
nespinká sám, s maminkou je tam,
tykadlama ho hladí.“
(www.xgmidi.cz/Mravenci-ukolebavka-Pisnicky-pro-deti-m01091)

10.2. ZAJÍC

aneb

M: KAM BĚŽÍŠ, ZAJÍČKU?

Z: NATRHAT MRKVIČKU!

M: BOJÍŠ SE, ZAJÍČKU?

Z: NEBOJÍM A VŠECHNU MRKEV SNÍM!

Cíle

- rozvíjet hrubou motoriku a kontakt
- učit děti tvořivě pracovat s přírodninami a lupením
- učit děti správnému dýchání a následné sladění s pohybem
- seznamovat děti s knihami a encyklopediemi
- seznámit děti s odborníkem přes lesní zvěř (hajným)
- vytvářet podvědomí o zajíčkovi a jeho životě
- poznávat různý pracovní materiál
- rozvíjení pozornosti, seznámení s dalekohledem

Výstupy

- děti umí poznat některá zvířata v lese a na poli
- děti si dovedou všímat změn kolem sebe
- děti se naučí zpaměti nové písničky a říkadla
- děti umí vyslechnout delší text a umí reagovat na otázky
- děti dovedou najít v lese vhodný přírodní materiál a vyrábět z něj předměty
- děti ví, jak mají správně dýchat a koordinovat pohyby při cvičení
- děti umí pracovat s lepidlem, barvou, štětcem

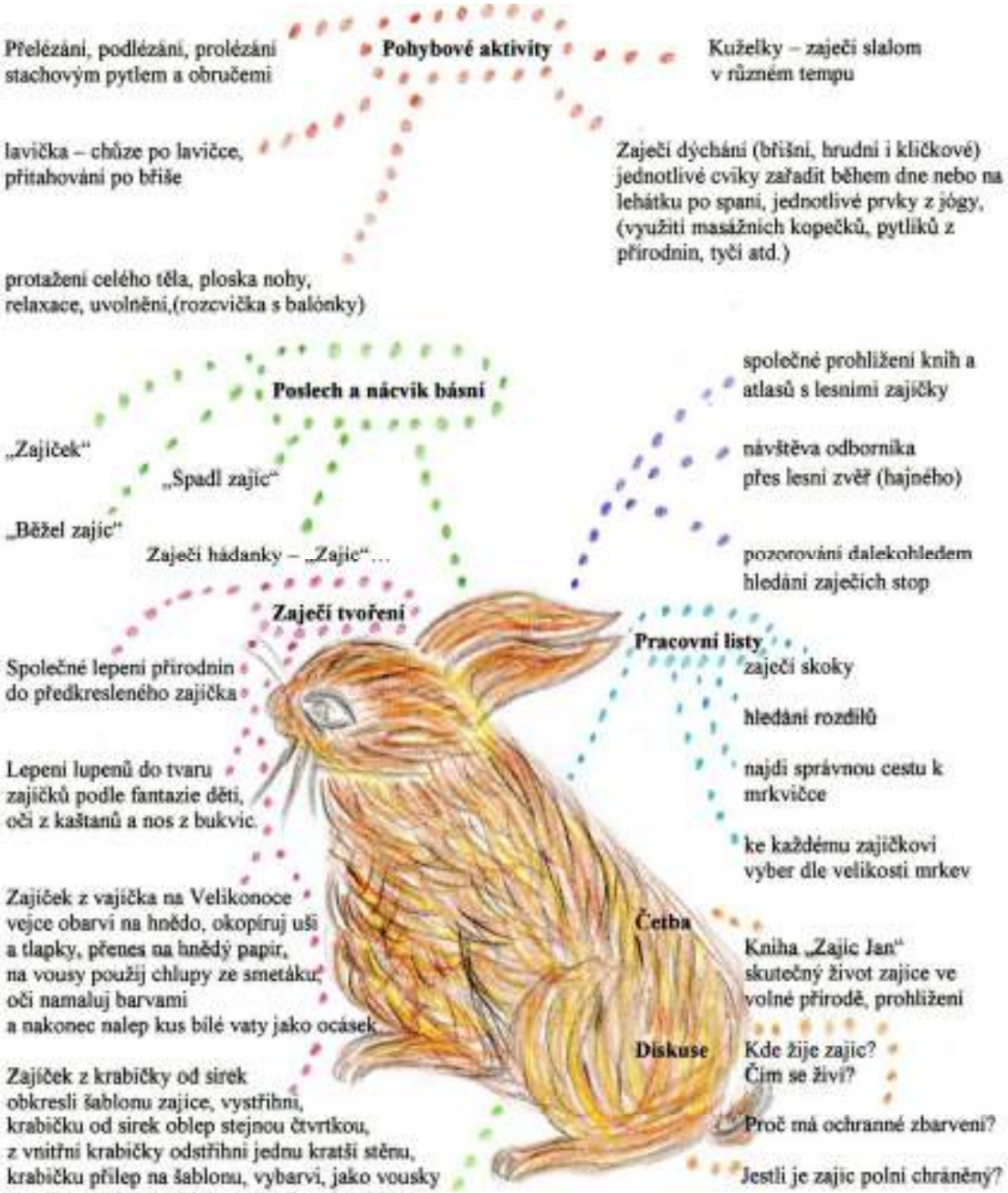
Pohybové aktivity
Přelézání, podlézání, prolézání stachovým pytlem a obručemi
Kuželky – zajeci slalom v různém tempu
lavička – chůze po lavičce, přitahování po břiše
Zajeci dýchání (břišní, hrudní i kličkové) jednotlivé cviky zařadit během dne nebo na lehátku po spaní, jednotlivé prvky z jógy, (využiti masážních kopečků, pytlíků z přírodnin, tyči atd.)
protažení celého těla, ploska nohy, relaxace, uvolnění,(rozcvička s balónky)
Poslech a nácvik básní
„Zajíček"
„Spadl zajic"
„Běžel zajic"
Zajeci hádanky – „Zajic"...
společné prohlíženi knih a atlasů s lesními zajíčky
návštěva odborníka přes lesní zvěř (hajného)
pozorování dalekohledem
hledání zajecích stop
Zajeci tvoření
Společné lepeni přírodnin do předkresleného zajíčka
Lepeni lupenů do tvaru zajíčků podle fantazie děti, oči z kaštanů a nos z bukvic.
Zajíček z vajíčka na Velikonoce vejce obarvi na hnědo, okopíruj uši a tlapky, přenes na hnědý papír, na vousy použij chlupy ze smetáku, oči namaluj barvami a nakonec nalep kus bílé vaty jako ocásek.
Zajíček z krabičky od sirek obkresli šablonu zajíce, vystřihni, krabičku od sirek oblep stejnou čtvrtkou, z vnitřní krabičky odstřihni jednu kratší stěnu, krabičku přilep na šablonu, vybarvi, jako vousky proužky papíru, krabičku polep kousky slámy ocásek nalep z vaty.
Pracovní listy
zajeci skoky
hledání rozdílů
najdi správnou cestu k mrkvičce
ke každému zajíčkovi vyber dle velikosti mrkev
Četba
Kniha „Zajic Jan" skutečný život zajice ve volné přírodě, prohlíženi
Diskuse
Kde žije zajic? Čím se živí?
Proč má ochranné zbarvení?
Jestli je zajic polní chráněný?
Pohybové hry
Na zajíce - ve třídě je vymezený prostor (les), kde jsou zajíci (děti), uprostřed je cesta, kudy chodí myslivec, kde roste mrkev, zelí. Zajíci (děti) vybíhají pro úlovky myslivec (jedno dítě) střílí papírovými koulemi po zajících, koho trefí, ten si s ním vymění roli (vyhrává zajic, který má nejvíc mrkví.)
Tancovali zajici, dokola se točili. Zastavili, zadupali, zavrtěli ocasem. Usmáli se, pohladili, mrskli fousem pod nosem. (Ztvárňují dvě děti stojící proti sobě.)
Zajeci pelíšky - dvě děti se drží za ruce a dělají pelíšek, jedno dítě dělá lišku a ostatní běhají po lese (třídě) – zajic se může schovat před liškou do pelíšku - na pokyn Pozor se děti snaží lišce utéct nebo se schovat.

ZAJÍC

Běhám rychle,
běhám bosý,
nedbám trní
nedbám rosy.

Kličkа vpravo,
kličkа zpátky,
bydlím v lese
se zvířátky. (Kopecká Z., 2003b)

Václav Fischer - Hádej, hádej, neprohádej

Hádanky

Dlouhé uši, rychlé běhy,
ocásek jak knoflíček,
pochutnám si na mrkvičce,
už víš, kdo jsem?
(zajíček)

SPADL ZAJÍC

„*Jak byl dlouhý,*
jak byl tlustý,
spadl zajíc
do kapusty.
Je mu něco?
Ne!
Ne!
Ne!
Zajíc má rád zelené. (J. Balík - Kolik váží motýl)

10.3. SRNCI – JELENI

aneb

PARŮŽKY JIM HLAVY ZDOBÍ, NA NOHOU MAJÍ KOPÝTKA,
V DÁLCE JEJICH ZADEČKY ZÁŘÍ, NAŠLAPUJÍ SI ZLEHÝNKA.

Cíl:

- přiblížit rozdílné vlastnosti i schopnosti zvířat
- rozvoj smyslového vnímání dětí
- seznámit děti s životem srnců a jelenů
- naučit děti poznat rozdíl mezi jeleny a srnci
- seznámit děti s pohádkou „O Smolíčkovi“ – odnést si ponaučení
- rozvoj pohybu
- naučit děti krátký verš

Výstupy:

- děti vědí, co potřebují srnci a jeleni k životu, kde žijí
- děti ví, jak se říká mláďatům jelena nebo srnečka
- děti znají pohádku „O Smolíčkovi“
- děti vědí, co Smolíček neměl dělat a jak by se měl zachovat
- děti umí krátký verš
- děti využívají pohyb při svých činnostech

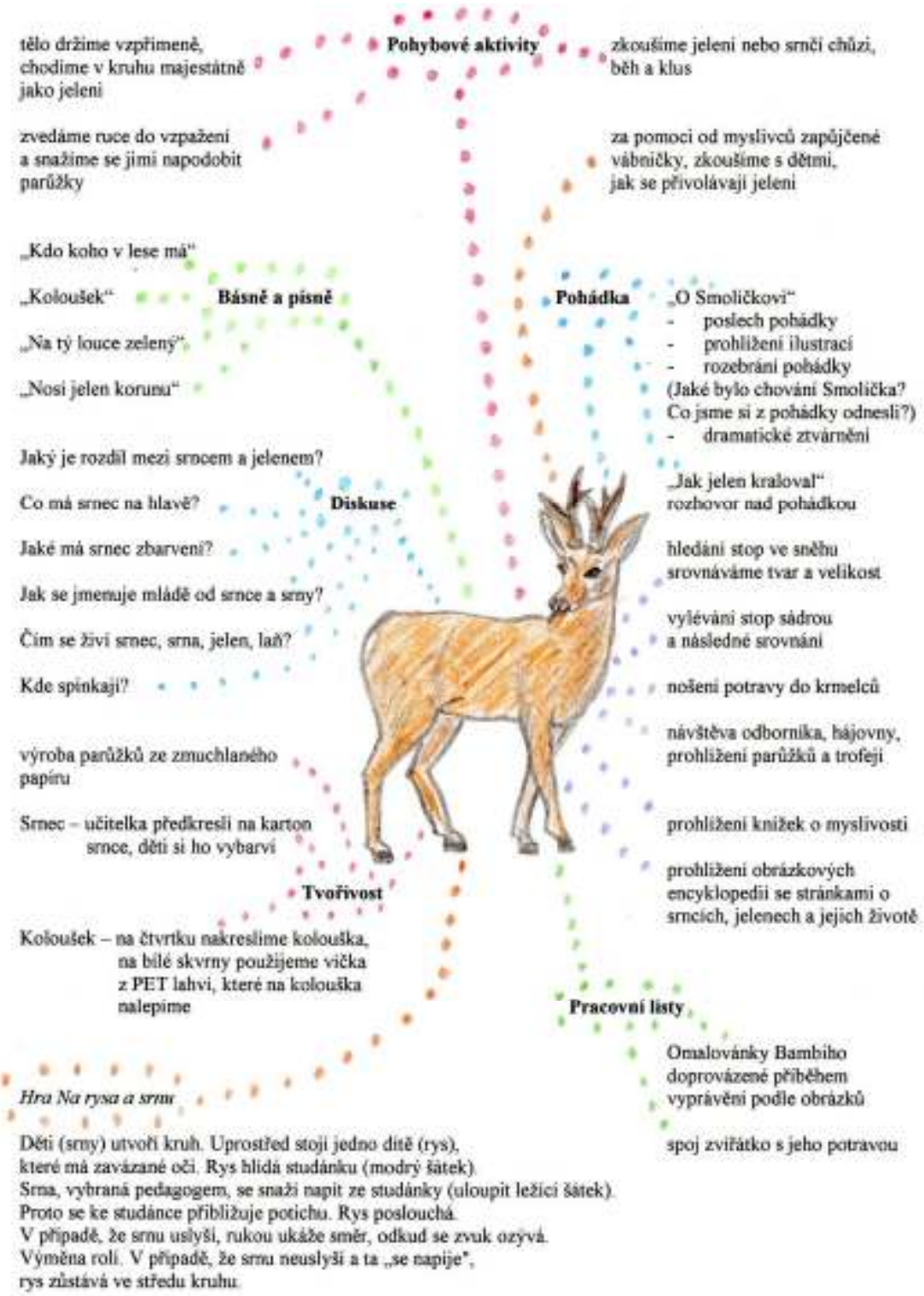
Pohybové aktivity
tělo držíme vzpřímeně, chodíme v kruhu majestátně jako jeleni
zvedáme ruce do vzpažení a snažíme se jimi napodobit parůžky
zkoušíme jeleni nebo srnčí chůzi, běh a klus
za pomoci od myslivců zapůjčené vábničky, zkoušíme s dětmi, jak se přivolávají jeleni
Básně a písně
„Kdo koho v lese má"
„Koloušek"
„Na tý louce zelený"
„Nosí jelen korunu"
Pohádka
„O Smolíčkovi"
- poslech pohádky
- prohlížení ilustrací
- rozebrání pohádky (Jaké bylo chování Smolíčka? Co jsme si z pohádky odnesli?)
- dramatické ztvárnění
Diskuse
Jaký je rozdíl mezi srncem a jelenem?
Co má srnec na hlavě?
Jaké má srnec zbarvení?
Jak se jmenuje mládě od srnce a srny?
Čím se živí srnec, srna, jelen, laň?
Kde spinkají?
„Jak jelen kraloval" rozhovor nad pohádkou
hledání stop ve sněhu srovnáváme tvar a velikost
vylévání stop sádrou a následné srovnání
nošení potravy do krmelců
návštěva odborníka, hájovny, prohlížení parůžků a trofejí
prohlížení knížek o myslivosti
prohlížení obrázkových encyklopedií se stránkami o srncích, jelenech a jejich životě
Tvořivost
výroba parůžků ze zmuchlaného papíru
Srnec – učitelka předkreslí na karton srnce, děti si ho vybarví
Koloušek – na čtvrtku nakreslíme kolouška, na bílé skvrny použijeme vička z PET lahví, které na kolouška nalepíme
Pracovní listy
Omalovánky Bambiho doprovázené příběhem vyprávění podle obrázků
spoj zvířátko s jeho potravou
Hra Na rysa a srnu
Děti (srny) utvoří kruh. Uprostřed stojí jedno dítě (rys), které má zavázané oči. Rys hlídá studánku (modrý šátek).
Srna, vybraná pedagogem, se snaží napít ze studánky (uloupit ležící šátek).
Proto se ke studánce přibližuje potichu. Rys poslouchá.
V případě, že srnu uslyší, rukou ukáže směr, odkud se zvuk ozývá.
Výměna rolí. V případě, že srnu neuslyší a ta „se napije",
rys zůstává ve středu kruhu.

KDO KOHO V LESE MÁ

Srneček srnku doprovází,
parůžky rozhrnuje mlází.

A jistě stojí za zmínku,
že bez růžků má maminku.

Srnečka zase malinká,
má srnce místo tatínka.

Jeleni, nezlobte se na ně,
za ženy mají jenom laně.
(Skácel J.,Čapek J.,1997)

NOSÍ JELEN KORUNU

Nosí jelen korunu,
tak jako král na trůnu.
Mít tak ještě v lese hrad,
uměl by i kralovat.
(Brukner J., Lada J., 1984)

KOLOUŠEK

Koloušek plachý jako sen
hlavu k zemi sklání.
Tráva se prostřela pod lesem.
Koloušku, dobré pochutnání!
(Černík M., 1987)

NA TÝ LOUCE ZELENÝ

Na tý louce zelený pasou se tam jeleni,
pase je tam mysliveček v kamizolce zelený.
Počkej na mě, má milá, zastřelím ti jelena,
aby se ti zalíbila kamizolka zelená.
Počkej na mě, mé srdce, zastřelím ti zajíce,
aby se ti zalíbila myslivecká čepice.
Co, děvčátko, pravíte, jak to sobě myslíte:
zda-li radši kamizolku neb myslivce vidíte?
Ne tak, ne tak, myslivče, však to nejde od srdce:
ne tak ráda kamizolku, jako ráda myslivce!

10.4. LESNÍ PTÁCI

(sova, káně, orel, bažant, křepelka, tetřev)

aneb

RŮZNÉ HLASY PTÁČKŮ, SLYŠÍŠ V LESE ZPÍVAT,
LADÍ NOTY NA ZOBÁČKU, MAJÍ HEBKÁ KŘÍDLA.

Cíl:

- poslech různých druhů lesních ptáků a jejich poznávání
- seznámit děti s různými druhy lesních ptáků
- učit děti práci s knihou, prohlížení obrázků
- naučit děti znát potravu jednotlivých ptáčků
- rozvíjení tvořivosti u dětí
- učit děti znát barvy i jejich odstíny (bažant)

Výstupy:

- děti dovedou vnímat různé zvuky ptáčků a snaží se je poznat
- děti znají různé druhy ptáčků a vědí který patří do lesa
- děti umí pracovat s knihou, listovat v ní a prohlížet si obrázky
- děti vědí čím se lesní ptáčci živí
- děti znají barvy i jejich odstíny
- děti pracují tvořivě

ruce rozpažíme, běh po kruhu
máváme rukama jako ptáci

lehneme si na záda a nohama
opisujeme vějíř, jako má tetřev

sed na patách, hluboký nádech, při výdechu nápodoba zvuku, který vydává sova (húúú), lehké poklepávání dlaní na hrudník (přerušování zvuku), 3x (prohlubování dechu, celkové uvolnění; prevence proti chronickým dýchacím onemocněním).

Pohybové aktivity

„Tetřev hlušec"

„Sova a čejka"

„Křepelka"

Nácvik básní

„Orel"

„Sova"

„Bažant"

prohlížení encyklopedií a knih s lesními ptáčky

hra pexeso – motivem na kartičkách jsou různé druhy ptáčků (sojka, sova káně, datel, bažant, tetřev, křepelka, orel)

výroba sovy – obkreslíme šablonu, vystřihneme, namalujeme oči a zobák, a peří nahradíme nasbíranými lupínky, které přilepíme lepidlem

prohlížíme si bažanta nakresleného na kartonu – říkáme jaké má na sobě barvy a pokusíme se je spočítat

výlet do lesa – naslouchání zpěvům ptáků, hledáme pírka a poznáváme komu patří

výroba ptáčka z šišky a ostatních přírodních materiálů (lupení, kaštany, bukvice, suché kvítí …)

frotáž (učitelka rozloží na dětský stůl vylisované listy a mezi ně několik sov vystřižených z tvrdšího kartonu; vše přikryje velkým kusem papíru, zespodu přichytí páskou, opatrně přejíždíme voskovkou

Tvořivost

tvorba budky ze špalku, v lese jsme našli vyklobaný kousek klády, má již přírodou vytvořený kulatý otvor, dříve to byl domov nejspíše datla, natlučeme ze spodní strany prkýnko a připevníme na strom

lepení lupenů do tvaru ptáčka

Diskuze

Co je potřeba na výstavbu hnízda? (hlína, suché listí, jehličí borovice, pavučina, suchá tráva, mech a lišejník, pírka, kousky látky)

Čím se živí jednotlivý lesní ptáci?

Sojka – žaludy Sova – malý živočichové

Káně – drob. živočichové Bažant – zrní

Proč si ptáčci vytváří hnízda? (vejce a později i ptáčata jsou tak chráněna před chladem a zvířaty, která by je chtěla sežrat)

Co víme o tetřevu? (vějířovitý ocas, nad očima červený znak, hrabavý pták, žije v borových lesích)

Jak poznáme káně? (hnědé zbarvení, žluté nohy, kulatá široká křídla)

Hry

Letěl jsem nad lesem – děti jsou ve dřepu, „výr" létá mezi nimi, zastaví se a řekne: „Letěl jsem nad lesem a viděl jsem ", dotkne se jednoho dítěte Ten řekne název některého z druhů lesních ptáků. „Tak poleť se mnou (s námi)". Hra končí, až létají všichni ptáci.

Hon na ptáčky – ptáčci (děti) poletují po třídě lasička (honič) ptáčky chytá, obdoba hry na babu, ptáčci se mohou schovat před lasičkou do hnízda (kruhu z obruče).

Po třídě rozmístíme obrázky s ptáčky, potravou a s materiálem ze kterého se vyrábí hnízdo. Děti chodí po třídě a třídí obrázky do třech skupin na ptáčky, potravu a materiál.

TETŘEV HLUŠEC

Když toká tetřev ve výši,
nevidí ani neslyší,

Co mu hlásí, co mu vzkáže
teta sojka z lesní stráže. (Lada J., 1979)

OREL

Orle, vládče, ptačí králi,
pěvci se ti vyhnou zdáli.

Jenom straka služebnice
Se ti klaní. – Co chceš více?
(Lada J., 1979)

KŘEPELKA

Zaplatím za všechno pět peněz.
Přineste, zaplatím ještě dnes.

Uslyšel to křeček od vrat.
Co nakradl, běží prodat. (Lada J., 1979)

SOVA A ČEJKA

Sova plná učeností
v hradní síni knihy hostí.

Tam se o ně postará
sestra čejka „kníhara“ (Lada J., 1979)

BAŽANT

Prochází se podél vody
na přehlídce ptačí módy.
Vykřikuje: To jsem elegán!
Nadšeně mu zatleskám.
(Černík M., 1987)

10.5. VEVERKY

aneb

ZRZAVÝ KOŽÍŠEK, MALINKÁ OUŠKA
MÁ RÁDA OŘÍŠEK, ZOUBKY HO LOUSKÁ.

Cíl

- seznámit děti s životem veverek
- učit děti vytleskávat různá slova
- rozvíjet u dětí vzájemnou pomoc a spolupráci
- seznámit děti s knihou Veverka Zrzečka
- naučit se jednoduché básně a písně
- rozvíjení smyslů
- podporovat u dětí pohyb

Výstupy

- děti umí vyslechnout delší text a reagovat na otázky
- děti mají podvědomí o životě veverek
- děti vědí, čím se veverky živí a jaké mají zbarvení
- děti znají příběhy Veverky Zrzečky
- děti se dovedou naučit krátkou báseň nebo píseň
- děti mají rádi pohyb a jsou rádi v přírodě
- děti dovedou nabídnout pomoc

posílání oříšků (míčků) v kruhu
pošli oříšek nejlepšímu kamarádovi,
pošli oříšek tomu, kdo Ti dnes udělal radost …

Pohybové aktivity

vytvoříme si slalom z kuželek (stromy),
kličkujeme jako veverka,
překážky přeskakujeme nebo podlézáme

otevřeme oříšek, kde bude obrázek potravy řekneme, zda veverka tuto potravu jí, pokud ne, pak řekneme kdo se touto potravou živí potravu vytleskáme i její zdrobnělinu

hod šiškou na cíl, čáru, prohazování obruči určujeme polohu - kam spadla? (před, za, k, na …),

KNIHA „VEVERKA ZRZEČKA"

- dobrodružství veverky
- její záchrana myslivcem
- prohlížení ilustrací
- četba jednotlivých příběhů
- záchrana veverátek před vránami
- záchrana starého dubu
- povídání si o knize a všech zvířátkách v ní

poznávání pomocí smyslů:
hmat - „Hádej, co měla veverka schované v puklině stromu" (kámen, šiška, klacík, kůra, jehličí, žalud atd.);
sluch - naslouchání zvuků lesa (zpěv ptáků, šumění stromů atd.);

Pracovní list - grafomotorika

„Seděly dvě veverky"

„Veverka"

Básně a písně

„Veverka Čiperka"

„Veverči počítání"

Kniha říkadel: „Veverka"

veverka skáče ze stromů na strom (oblouk)

vybarvi veverku

vybarvi obrázek a řekni co na něm všechno vidíš

cesta k šišce

v lese hledáme okousané šišky, houby a spadané oříšky

kreslení vystřihování a lepení všeho co veverka jí (oříšky, jadérka, žaludy, ostružiny i houby)

výroba veverky z šišky a ostatních přírodnin

Tvořivost

nakreslíme veverku, rozstříháme a skládáme, jako puzzle

Diskuse

Jak vypadá veverka?

Čím se živí?

Kde si staví svá doupátka?

Dělá si zásoby na zimu?

improvizační scénka – Proč veverka pláče?
nenachystala si zásoby na zimu, Pomůžeme jí?
rozvíjíme kamarádství, sounáležitost, cítění, vztah k živé přírodě
veverka pozve děti za jejich dobrý skutek na ples
-I. Rybářová Mc- „Skákaly si veverky hop sem, hop tam"

Pohybovky

Prosociální hra – veverka vede zajíčka lesem (chůze ve dvojicích, jeden z dvojice má zavázané oči)

Veveřátka pobíhají po prostoru: jsou určené dvě vrány, které je svým dotykem znehybní ostatní veveřátka je mohou osvobodit tím, že mu např. podlezou mezi nožičkama.

Za doprovodu říkanky „Veverka Čiperka" - děti skáčou z židličky na židličku, jde o obdobu škatulat a židličkované.

VEVERKA

Maličké zvířátko
zrzavý kožíšek
spořádá za krátko
lískový oříšek

Maličké zvířátko
je tahle čiperka,
větvičku přeskočí
i když je nevelká (Kopecká Z., 2003b)

VEVERČÍ POČÍTÁNÍ

Veveruško, odpověz:
Kolik stromů mívá les?

Jako chloupků
na mém ocásku,
jak v potoku oblázků,
jako kapek deště
mockrát přes tisíc,
ale možná ještě mnohem víc.
(Černík M., 1987)

KNIHA ŘÍKADEL

Veverka, chuděrka,
má jenom jadérka,
ježek pobral celé sady,
aby v zimě nemřel hlady. (Lada J.,1978)

VEVERKA

Veverka je čiperka,
sedí v rudém kožíšku.
Ráda jí jadérka
z ořechů a oříšků.
Skoč veverko skoč,
s námi se zatoč!
http://www.predskolaci.cz/?p=2140

PÍSNIČKA „VEVERKY“

Seděly dvě veverky na červené jedli,

chvilku něco chroupaly,chvilku něco jedly.
A když měly plná bříška,řekly si už dost!
Houpaly se houpy ,houpy jen tak,pro radost
http://www.mssezdravotnickoupeci.cz/rijen

10.6. LIŠKY

aneb

BYSTRÁ A MAZANÁ MYSL.

Cíl

- seznámit děti s životem lišky
- učit děti práci s knihou
- naučit děti vnímat čtený text a reagovat na otázky
- seznámit děti s pohádkou „O Budulínkovi“
- odnést si z pohádky ponaučení
- seznámit děti s knihou „O chytré kmotře lišce“
- dramatické ztvárnění jednotlivých příběhů
- rozvíjení pohybové aktivity

Výstupy

- děti mají základní podvědomí o životě lišky
- děti mají zájem o knihy a ví, jak se s nimi zachází
- děti dovedou vnímat čtený text
- děti znají pohádku „O Budulínkovi“ a ví, jak se mají v takové situaci chovat
- děti znají knihu „O chytré kmotře lišce“
- děti dovedou dramaticky vyjádřit určitý příběh
- děti mají rádi pohyb

některá volně žijící zvířata vycházejí za potravou v noci, musí se chovat tiše, aby svou kořist nevyplašila a přitom překonávat různé překážky, pro děti je připravena překážková dráha, kterou postupně překonávají, Děti – zvířátka se plíží po lavičce, proskakují obruče, prolézají strachovým pytlem a přelezou průlezku

rozestavíme kuželky po třídě
děti jako liščičky mají prokličkovat
pro potravu na drubou stranu třídy

Pohybová aktivita

Knihy

„O Budulínkovi" - děj, ilustrace, ponaučení;
řešíme problémové situace:
Byl jsi někdy sám doma?
Jak ses cítil?
Co ti řekli rodiče, když odcházeli?
Co bys udělal, kdyby na tebe někdo
ťukal a přemlouval tě, ať otevřeš?
Jak se asi Budulínek cítil v doupěti?

„O chytré kmotře lišce"
poslech jednotlivých příběhů,
rozhovory nad příběhy
ptáme se, jaká byla liška – vychytralá
dramatické ztvárnění příběhu :
Kmotra liška se stává slavnou,
Poklad na silnici

Básně a písně

„V létě"

„Jak chodí liška"

„Liška, liška"

Tvořivost

výroba masky v podobě lišky,
vystřihnutí a obkreslení šablony,
vybarvení a ozdobení dle vlastní
fantazie, připevnění gumičky

výroba lišky z ruličky od toaletního
papíru – vystřihnutí ošek, čumáčku
a ocásku z barevného papíru

Výlet

Návštěva Hajného odborníka
na lesní zvěř
pokládání otázek:

Je liška nebezpečná?

Jaké má zbarvení?

Může být liška užitečná?

Kde ji můžeme potkat?

Čím se živí?

Kde má domov?

Pracovní listy

kudy vezla liška Budulínka
do své nory?

vybarvi si svoji lišku

najde liška cestu zpět do
svého doupátka?

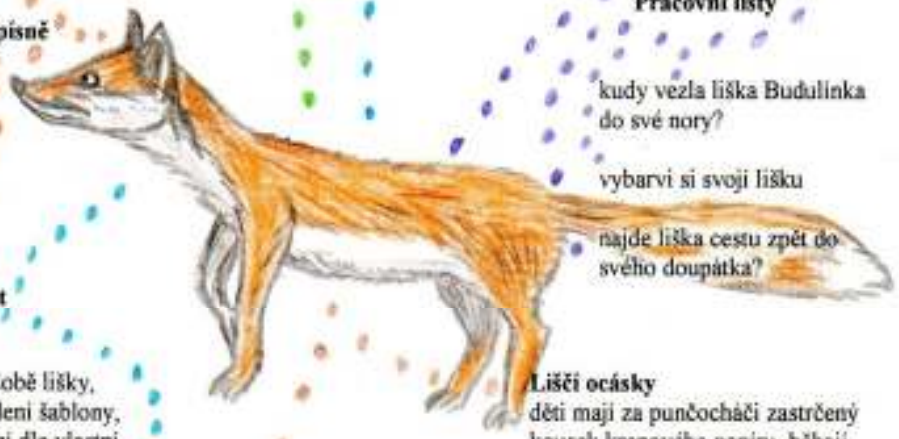

Lišší ocásky
děti mají za punčocháči zastrčený
kousek krepového papíru, běhají
po třídě, dvě děti dělají babičku
a dědečka, kteří se snaží dětem
ocásky sebrat, když posbírají všechny
ocásky děti se vystřídají

Pohybová hra „Na zvířátka"
Děti mají k dispozici malé lepicí kartičky se třemi druhy lesních zvířat - liška, sova, divoké prase. Každé dítě si vybere jednu libovolnou kartičku. Učitelka umístí ve třídě na různé strany obrázek nory, houští a stromu. Do prostoru třídy za pomoci dětí rozmístí lesní stromy (ze stavebnice). Děti-zvířátka běhají po lese, přičemž musejí dávat pozor, aby nešláply na žádný stromeček a neshodily ho. Na předem domluvený signál (např. CD se zvuky lesa) se běží zvířátka schovat.

V LÉTĚ

Povídala liščata,
že jsou v létě uhřátá,
když si hrají na honičku,
bylo by jim líp jen v tričku.

Máma liška v okamžiku
vydala se do butiků,
triček měli všude dost-
ne však liščí velikost. (http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/2897/PROC-LES-V-NOCI-NESPI.html/)

,, ***Jak chodí liška " - J.Balík***

Tichoučké jsou kroky lišky
za soumraku v lese.
Jako chmýří pampelišky
když se vzduchem nese.
Jako chmýří pampelišky
jako křídlo ptáka.
Takhle tiše chodí lišky,
když se večer smráká. (http://www.ksidlisti.cz/mskp/basnicky-mysky.a98.html)

LIŠKA, LIŠKA

Liška, šiška, pampeliška,
zabloudila v lese myška,
ten, ten, ten vyvede ji ven. (Nádvorníková H. a kol., 2007)

10.7. LESNÍ VČELA

aneb

LÉTÁ, BZUČÍ KOLEM UŠÍ, JE TO MALÁ ČIPERKA.

Cíl

- seznámení s životem lesních včel, ale i vos
- získání poznatků, jak se zachovat při setkání s tímto hmyzem
- odstranění strachu ze žihadla
- rozvíjení jemné motoriky
- uvědomění si důležitosti lesních včel

Výstupy

- děti mají poznatky o životě lesních včel a jim příbuzných vos
- děti jsou samostatné při obsluze svačinky
- děti se seznámí se včelími produkty
- děti se orientují v prostoru
- děti dovedou pokládat otázky
- děti se snaží spolupracovat

proč se říká: „hukot jako v úle"
„pilný jako včelička"

Co je to úl? Důvod opylování?

Kde mají lesní včely svá hnízda?

Které květy opylují? (názvy, herbář)

Co včely sbírají? (nektar, pyl)

Význam pro dozrávající ovoce?

Význam pro rozmnožování rostlin?

Rozdíl mezi včelou vosou a čmeláken?

Diskuse

„Vosa" „Dobré včely"

„Elce pelce"

„Probuď se kytičko"

Básničky a písničky

Pobyt v lese nebo na zahradě

- pozorování létajících včel
- hledání a pojmenování květin
  - přivoníme si
  - určování barev
  - zkoumání pylu

orientace v prostoru – sběr zrnek pylu
podle - velikosti
- barev
-geometrických tvarů

Prohlížení encyklopedií, knih se včelami

-prohlížení včel a stavby těla
-plástu
-lesních včel a jejich hnízd

Pracovní listy

spojování včel a úlu podle barvy pylu

sběr stejně barevných květů,
rozstříhání obrázků nakreslených
na barevných papírech,
do stejně barevných úlů,
kde všechny díly na závěr sestaví

Znáš včelí produkty?

ve třídě učitelka připraví výstavku včelích produktů (luční, lesní med, včelí vosk, mateří kašičku, propolis, včelí plástev), ukazuje dětem jednotlivé produkty a povídá, z čeho jsou, děti mohou ochutnat, přivonět a namazat se

Tvořivost

Úl
děti pozorují strukturu dřeva
se všemi cizopasníky, vyberou si
určitou část, kterou zakreslí tuší
a redisperem, dále si pomocí hledáčku
vyberou určitý úsek vlastní kresby,
který zvětší a zakreslí kolíčkem
na prádlo a řídkou temperou

uvaříme různé bylinné a ovocné čaje,
ke svačině připravíme jen chléb
s máslem a dětem nachystáme misky
s medem, samostatné namazání
a dochucení čaje dle vlastního
výběru

Závěsná včela

nastříháme 2 cm široké proužky podél žlutého a hnědého papíru, lepíme je herkulem na roličku, z hnědého papíru vytvoříme křídla, žihadlo a přilepíme jej, nůžkami uprostřed křídel uděláme do roličky díru a protáhneme jí provázek pro zavěšení, na konci provázku uděláme uzlík, vatu dáme do žlutého krepového papíru ve tvaru čtverce 10 x 10 cm, a to ve dvou kusech pro hlavičku a zadeček z přízdoby lepící pistolí přilepíme oči, tykadla, sosáček

Texty básní:

J. Susa: ***„Vosa***

Jako královna se nosí
tahle parádnice vosí.
Vypadá jak hezká slečny,
je však tuze nebezpečná.
S nikým nechce kamarádit
a nesmíš ji nikdy hladit.
Kdyby tě to napadlo,
poznáš, co je žihadlo.“ (Susa, 2004)

„Dobré včelky

Od růží a konvalinek
ke všem úlům po kraji
vede tisíc vzdušných linek,
kde jen včely létají.
Krůpěj medu pod křidélky –
od rána jsou na nohou,
protože ty dobré včelky
bez práce být nemohou.“
(Horská, Žáková, s.a.)

„Elce pelce
do pekelce,
co dal motýl
k svátku včelce?
Pac a pusu.
A co ještě?
Hrstku pylu,
slzu deště,
kostku cukru,
karamelku -
víc než dost
pro jednu včelku!“ (Štíplová, 2005)

*A. Riegerová: „**Probuď se kytičko***
Probuď se kytičko
už je den,
směje se sluníčko
za plotem.
Zčerstva vstávej kytičko,
jako vstává sluníčko.
Vylétni včeličko
z úlu ven,
pozdrav to sluníčko
za plotem.
Vstávej, vstávej včeličko,
jako vstává sluníčko.“ (Riegerová, 2000)

10.8. LESNÍ BROUCI A PAVOUCI

aneb

SOUKÁ PAVOUK, SOUKÁ SÍTĚ, SOUKÁ, SOUKÁ CELKEM HBITĚ.

Cíl

- seznámení s životem lesních brouků a pavouků
- ohleduplné chování, péče o mladší a slabší
- rozvíjení jemné motoriky
- koordinace oka a ruky
- prevence proti strachu z pavouků
- rozvíjení fantazie a tvořivosti
- rozvíjení úcty k drobným živočichům

Výstupy

- děti mají poznatky o životě lesních brouků a pavouků
- děti vědí, jak se mají chovat k mladším a slabším
- děti mají zvládnutou koordinaci oka a ruky
- děti se zbavují strachu z pavouků
- děti vyjadřují svou tvořivost a fantazii ve výtvarných činnostech
- děti se dovedou naučit krátký verš

chůze „po pavučině"
chůze mezi pavučinami
- po pentlích – různé barvy
- po barevných lanech
- děti mohou vytvářet pavučiny samy dle fantazie

hra „na mouchy"
děti (mouchy) létají po třídě
když se dotknou pavučiny,
přilepíš se a jedno dítě, které ztvárňuje pavouka se vzbudí a začne mouchy chytat

pohybová improvizace na píseň
„Leze, leze pavouček"

„Pavouk"

Nácvik básniček a písniček

„Beruška" (Kopecká a,b)

„Beruška čeká"

„Probudil se broučeek malý

„Pavouček"

společné prohlížení knih s brouky a pavouky
počítáme kolik mají nohou

společné hledání názvů v atlase

Pracovní listy

která cestička vede k mušce

pomož pavoučkovi opravit pavučinu

nakresli slunéčku sedmitečnému stejné tečky jako má jeho kamarádka

dokresli pavoučkovi pavučinu

spočítej kolik broučků je na papíře a vybarvi je

výroba lupínku a na něm berušky,
lupínek – obkreslení šablony,
vystřižení a vybarvení barvami
berušky – skořápka od ořechu,
natřeme červenou temperou,
černou tuší dokreslíme tečky
a tělo

Tvořivost

výroba pavoučka
budeme potřebovat drátky,
které obalíme suchou trávou
neboli senem

Výlet

výlet do lesa - hledání a prohlížení broučků a pavoučků v lese pod kůrou stromu na listech pomocí lupy i bez ní

Jakou barvu mají slunéčka sedmitečná?

Má sluněčko vždy jen sedm teček?

Jak nám může být sluněčko užitečné? (hubení mšic)

Diskuse

Důvod pro strach z pavouka
z čeho ještě můžeme mít strach?

Co dělat když uvidím pavouka?

Proč si pavouka tká pavučinu?

Co vše se může do pavučiny zachytit?

Prospěšnost pavouka?

hra „beruška ztratila čepičku (obdoba hry čáp ztratil čepičku)

Texty písní:

I. Rybářová: ***„Leze, leze, pavouček***

Ref: Leze, leze pavouček, (- např. chůze v rytmu, v kruhu)

na hlavě má klobouček (- naznačení klobouku na hlavě)

a na nohou botičky, (- ukázání na boty)

natahuje nožičky. (- chůze se zvedáním kolen)

Jen co splete pavučinu, (- ruce v pěst, „pletení“ rukou přes ruce,

políčí si na svačinu, chůze do kruhu,

s velkou chutí pak dá si, chůze z kruhu)

komáří párky, klobásy. (- ruce nad hlavu, zatočení se kolem vlastní osy)

Snad nebojíš se pavoučka, je to jenom zvířátko, (- nataženým ukazováčkem

jen je menší nežli pes, nebo koťátko. naznačené zamítání)

Bojí se víc nežli ty, že mu někdo ublíží,

po muškách se z úkrytu, plaše rozhlíží. (- paže spojené nad hlavou, natažený kruh,

Ref: Leze, leze..... rozhlížení)

Slzičky má na tváři, když natluče si nos (- prsty náznak slz, ukazováčkem dotyk nosu)

a když boty poztrácí, musí chodit bos. (- pokrčení ramen)

Všechny děti stejné jsou i ty pavoučí, (- chůze v rytmu v kruhu)

to co by dělat neměly, se nejdřív naučí.

Ref: Leze, leze.....

Z vajíček se narodí, pavoučí miminka, (- sepjetí paží, náznak kolébání miminka)

v pavučince houpá je, pavoučí maminka.

Že lidem štěstí přináší, říká písnička,

pavoučátkům brouká ji, pavoučí babička.

Ref: Leze, leze....“ (www.inkarybarova.cz/index.php?ident=tvorba#)

„Probudil se brouček malý:

´Jejku, to je krásný svět! (vzpor dřepmo, dramatizace probuzení)

Maminko, když dovolíš mi,

na procházku šel bych hned.´

Maminka mu dovolila,

říkala, ať pozor dá,

aby chodil pomaloučku,

jinak spadne na záda. (pomalé lezení ve vzporu dřepmo)
Brouček na tu radu nedbal,
Rozběhl se ze všech sil! (lezení, zrychlování)
Zakopl a už to bylo,
na záda se překulil. (překulení na záda, protřepání končetin)
Záda dole, nožky vzhůru,
nemůže se ani hnout,
teď jen jestli má tu sílu
pořádně se vyšvihnout. (kolébání na zádech)
Sebral sílu, vyšvihl se
a to bylo příliš snad. (vyskočení na nohy)
Otočil se jednou, dvakrát, (zatočení dokola v podporu dřepmo)

ale na záda zas spad. (převalení na záda)
Dlouho se tak popřevracel: (kolébání na zádech)
´To je bída, achich, ách!´
Pak to zkusil opatrně...
konečně je na nožkách.“ (výskok) (www.rvp.cz/clanek/1678)

A. Riegerová: ***„Pavouček***
Proplétá pavouček
nitky a očka,
každý se podiví,
kdo chvíli počká.

Kdo nevěří, ať to ví,
kytičkám to vypoví,
že si splétá pavučinku
celou z krajkoví.“ (Riegerová, 2000)

J. Susa: ***„Pavouk***
Každý vykuleně kouká
na tu síť a na pavouka.
Pavouk hbitě po té síti
šplhá, až tam něco chytí.

Pavučina v koutě věští,
že v tom domě bude štěstí.
A pavouček šeptá: ´Šušky…
vychytám vám všechny mušky!“
(Susa, 2007)

Z. Kopecká: ***„Beruška***
Parádnice mezi brouky,
nejkrásnější z celé louky.
Červené šatičky
s malými puntíčky.
Na zvonku rosa,
létá si bosa.
Pohoupá se na kvítečku,
hledá totiž sedmou tečku.“
(Kopecká, 2003b)

*Z. Kopecká: „****Beruška***
Sedm teček na kabátku,
každá černá jako noc.
Beruška je na oplátku
nosí ráda - a to moc!“ (Kopecká, 2003a)

J. Balík: ***„Beruška čeká***
Na placatém kamínku čeká na svou maminku.
Jak ji pozná? ptá se křeček.
Přece podle sedmi teček.
Po mateřském znamínku.“ (Balík, 1989)

10.9. JEŽEK

aneb

MLASKÁ, FUNÍ, JEN TO DUNÍ,
PICHLAVÝ MÁ OBLEČEK,
JE TO MALÝ JEŽEČEK.

Cíl

- děti mají základní poznatky o životě ježka
- rozvíjení tvořivosti a fantazie
- rozvíjení jemné motoriky (modelování)
- rozvíjení před matematických představ
- seznámení s tím jak vypadá ježek
- naučit děti sladit rytmus s pohybem

Výstupy

- děti vědí, kde žije ježek a čím se živí
- děti umí zacházet s modelovací hmotou
- děti rádi tvoří a pracují s přírodním materiálem
- děti vědí, jak vypadá ježek
- děti dovedou sladit rytmus s pohybem
- děti umí prohlížet obrázkové knihy a encyklopedie

Leze ježek po trávníčku, leze ježek po lese,
(lezení ve vzporu dřepmo)
když se blíží nebezpečí, bodlinami brání se.
(sed na patách, "pichání" prsty do vzduchu)
Když si vůbec neví rady, do klubíčka schoulí se.
(ze sedu na patách leh - "klubíčko")

napodobování ježka schouleného do klubíčka, rozbalení, protažení celého těla, stoj a vzpažení

Pohybové aktivity

ježek z punčochy a přírodních ježků neboli bodláčků

modelování ježků (kouleni modelovací hmoty mezi dlaněmi nebo dlaní po podložce, protažení čumáčku, vytvoření bodlinek zaštipováním prsty nebo zapichnutím nalámaných kousků špejlí)

Tvořivost

seznamování se způsobem života ježků pomocí obrázkových knížek a encyklopedií

kresleni ježků (oválný tvar těla, špičatý čumáček, ostré bodliny, vysvětlení pojmů - význam uvedených přídavných jmen)

Diskuse

Čím se ježek živí?
(žížaly, pavouci, slimáci, myši, hadi, žáby, vajíčka …)

Jak ježci přezimují?

Jak se brání proti nebezpečí?

Jak ježek vypadá?

polepeni těla ježka kuličkami ze zmačkaného krepového papíru

polepeni vylisovanými javorovými listy

Básně

„Ježek"

„Ježek v zimě"

J. Čárek: „Ježek"

Rozpočitadlo: „O ježkovi"

Pracovní listy

vybarvi ježečka a spočítej kolik má v nůši jabliček

vybarvi ježečka a popiš co ježeček na sobě má

ježkovi dokresli bodlinky, doveď ho k jabličku a obrázek vybarvi

ježkovy cestičky

Pohybové hry

Na ježka – děti utvoří kruh s rozestupy uprostřed kruhu spi schoulený ježek, děti postupují do středu kruhu ve vzporu dřepmo, dál e vstanou a pochodují na místě a vytleskávají rytmus, pak se děti chytí za ruce a zvětšují kruh chůzí vzad s přídupy.

Leze ježek – text doprovázíme pohybem, lezení v podporu dřepmo, běh s lehkým našlapáváním a zvedáním kolen, stoj rozkročný naznačování pichání do všech stran, běh v prostoru, schoulení do klubíčka.

výlet do lesa – vezmeme si sebou ovoce a nachytáme žížalky a snažíme se nalákat ježečka

víme, že ježek vyráží do terénu až po setmění, dojdeme se podívat co se stalo se svačinkou, kterou jsme mu donesli

Co znamená, když se řekne „ježkovy oči"

Ježek – text doprovázený pohybem osm kroků v podporu klečmo na předloktí vztyk, chůze s přídupy, osm kroků v podporu dřepmo, děti se svinou do klubíčka, hlava co nejníže, předloktí zůstává na zemi.

JEŽEK

Dupe, dupe a jak funí,
na zádech si nosí trní.
Tahle zvláštní košilka
je jen samá bodlinka.
(Kopecká Z.,2003)

ROZPOČÍTADLO

U našeho lesíka
starý ježek naříká.
Ztratil prý tam nové boty,
když šel včera do roboty,
Nenaříkej, ježku náš,
mezi námi boty máš.
Ať je našel ten či ten,
vypískej ho z kola ven!
(Čížková Z., 1996)

J. Čárek: JEŽEK V ZIMĚ

Kam se ježek v zimě schoval?
Neklouzal se, nesáňkoval.
Zahrabal se do listí,
od té chvíle spí a spí.
Zahrabal se do země:
„Lidičky vzbuďte mě,
až zavoní fialky,
zazpívají píšťalky.“
(Čížková Z., 1996)

J. Čárek: JEŽEK

Kdyby ježek krejčím byl,
ten by si, panečku, žil.
Kdyby někdy jehlu ztratil,
ani by ji nehledal,
z košíku by jinou vzal,
hned by zase krejčoval.
Vesele by mohl šít,
pavouk by mu soukal nit.
(Čížková Z., 1996)

Pohybové hry:

NA JEŽKA (Juklíčková Z.) – text s pohybem

Děti utvoří kruh s rozestupy na upažení. Uprostřed kruhu spí schoulený ježek – určené dítě. Děti postupují do středu kruhu ve vzporu dřepmo podle slov:

Tiše, tiše, ježek spí,
ať ho nikdo nevzbudí.

Dále děti vstanou, pochodují na místě a vytleskávají rytmus následujících slov:

Já mám doma ovci,
mohu dupat, jak chci.

Pak se děti uchopí za ruce a zvětšují kruh chůzí vzad s přídupy:

Já mám doma berana,
mohu dupat do rána.

LEZE JEŽEK ***(Juklíčková, Z.) – text s pohybem***

Leze ježek, leze v lese,	lezení v podporu dřepmo
jablíčko si s sebou nese.	
Děti kolem běhají,	běh s lehkým našlapáváním
ježka všude hledají.	a zvedáním kolen
Ježek píchá do všech stran	stoj rozkročný, děti naznačují výraznými pohyby
já se chytit nenechám.	paží píchání do všech stran
Děti kolem běhají,	běh v prostoru
popíchat se nedají.	
Do listí se zahrabal,	děti se schoulí v kleku do klubíčka
lehl si a tiše spal.	
Děti už neběhají,	totéž, hlavu na kolena,
ježka spáti nechají.	celkové uvolnění

JEŽEK (Smítková, Z.) – text s pohybem

Koupil ježek nové boty,	osm kroků v podporu dřepmo
šlape si v nich podle noty,	na předloktích
vyšlapuje ťapi, ťap,	vztyk, chůze s přídupy
dupe při tom jako chlap.	
Kráčí ježek podle noty,	osm kroku v podporu klečmo
pes ho chytá za kalhoty.	na předloktích
Hrdina v tu chviličku,	děti se svinou do klubíčka, hlava co nejníže
už je svinut v kuličku.	předloktí zůstává na zemi

´´(Čížková Z., 1996)

10.10. ŽÁBY A HADI

aneb

SLIZKÉ MAJÍ OBLEČKY, JSOU TO DROBNÍ TVOREČCI.

Cíl

- učit děti novým pohybovým aktivitám pomocí nápodoby
- seznámení dětí s životem lesních žabiček a hadů
- rozvíjení dětské představivosti
- seznámení s vývojem žabiček
- rozvíjení smyslového vnímání
- rozvoj grafomotoriky
- naučit děti pokládat otázky a dokázat na ně odpovědět

Výstupy

- děti mají rádi pohyb a jednají tvořivě při těchto činnostech
- děti mají povědomí o životě lesních žabiček a hadů
- děti znají jednotlivá vývojová období žabiček
- děti dovedou rozeznat stopy žabiček, čápa …
- děti umí nakreslit vlnky, obloučky i kruhy
- děti dovedou položit otázku a umí na ni odpovědět

děti se pohybují po třídě a napodobují jednotlivá zvířátka
plazí se po zemi jako hadi, skáčou jako žabky, zajíčci …

žabí a hadí slalom – děti se plazí
mezi kuželky jako hadi, na tlesknutí
skáčou jako žabičky

společné cvičení s ručníky (háďátky)
děti se protahují, prondávají ručník
přes nohy, pod kolena

tiskání stop – čápa, žabky, kačenky
hledání zvířátek dle stop

Pohybová aktivita

děti jako žabičky přenášejí
míč (vajíčka) mezi nohama
z jedné strany třídy na druhou

prohlížení knih a encyklopedií
s obrázky žabiček a hadů
žijících v lese, prohlížíme
si vývoj žabiček od pulců
až po dospělé žabičky

prohlížení různých druhů
žabiček, pozorování různého
zbarvení, jak vypadá rosnička,
jaký je rozdíl mezi ropuchou
a rosničkou

„Skáče, skáče žabička"

„Had leze z díry"

„Had se stále jenom plazí"

Básničky

Grafomotorické cvičení

žabky, obloučky, vlnky

nakreslete každé žabce
jeden rybníček

vybarvi hada a žabku

Jaké žabičky znáš?
(rosnička, ropucha …)

Jaké mají barvy?
(zelenou, hnědou)

Jak žabičky vypadají?

Co je na nich zajímavé?
(dlouhý jazyk)

Čím se žabičky živí?

Jak se žabičky vyvíjejí?

Diskuse

Tvořivost

výroba žabičky ze zmuchlaného
papíru – papír si nabarvíme
zelenou barvou, necháme
zaschnout, natrháme na malé
kousky, které zmačkáme
do maličkých kuliček, nalepíme
do tvaru žabičky a domalujeme
oči, pusu a jazyk

výroba hada z korků – korky
nabarvíme zelenou nebo hnědou
barvou, slepíme korky k sobě
a první korek seřízneme z obou
stran a domalujeme oči

Pohybová hra na pulce - děti
jako pulečci se plazí po koberci
který představuje rybník nebo jezírko
v lese a hledají potravu v podobě
nakreslených obrázků, mezi obrázky
je nakreslená i potrava jako lízátko,
čokoláda …

Pohybovky

děti běhají po prostoru třídy a na říkanku „Had leze z díry"
jedno dítě uprostřed třídy se začne probouzet a lézt z díry
po skončení říkanky dítě chytá ostatní děti, koho chytí
ten si s ním vymění roli

SKÁČE, SKÁČE ŽABIČKA

Skáče, skáče žabička,
okolo malého rybníčka.
Rozhlíží se kolem sebe,
kde je asi modré nebe?

Nebe není pro žabičky,
*radši skočí do vodičky. (*http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/7389/ROCNI-PUTOVANI-S-MASINKOU.html/*)*

HAD LEZE Z DÍRY

Had leze z díry
vystrkuje kníry
bába se ho lekla
na kolena klekla
Jen se bábo nelekej
Na kolena neklekej
já jsem přece hodný had
já mám všechny děti rád. (http://www.pilnevcelky.cz/mn_basnicky.php)

HAD

Had se stále jenom plazí,
Protože mu nohy schází
Snad proto se nemračí,
že ho boty netlačí.
kdyby hadi nohy měli
určitě by také chtěli
nejen stále chodit pěšky,
Ale mít i koloběžky. (http://www.pilnevcelky.cz/mn_basnicky.php)

10.11. JEZEVEC

aneb

CELÝ ČERNÝ, BÍLÝ PRUH, VEČER DĚLÁ DUPI DUP.

Cíl

- seznámení s lesní půdou – Co v ní žije?
- seznámení s pobytovým znamením jezevce
- rozvíjení poznatků o životě jezevce
- seznámit děti s knihou „Pod jezevčí skalou“
- srovnání s filmovou tvorbou Marie Poledňákové
- naučit děti tvořivě pracovat s odpadním materiálem

Výstupy

- děti vědí, jak vypadá lesní půda a co v ní žije
- děti mají povědomí o tom, jak vypadá nora jezevce
- děti ví, kde jezevec žije, čím se živí…
- děti dovedou vyslechnout text a odpovídat na otázky
- děti znají knižní příběh „Pod jezevčí skalou“
- děti dovedou tvořivě pracovat s odpadovým materiálem

jezevčí slalom – běh mezi rozmístěnými kuželkami

na žíněnce – válení sudů, kotrmelce, chůze po lavičce

Pohybová aktivita

výlet do lesa – rýpeme do lesní půdy a pozorujeme co v ní vše žije

chodíme po lese a hledáme nory, které by mohly sloužit jako obydlí pro jezevce

Kde žije jezevec? (v noře – svými mohutnými drápy hloubí v podzemí nory)

Co dělá jezevec v zimě? (hodně spí, vychází jen, aby se napil)

Diskuse

prohlížení knih a encyklopedií kde můžeme vidět jezevce, jeho rodinu, mláďata a nory, ve kterých žijí

Kniha a film

Čím je vystlána jeho nora? (větvičkami a trávou)

Čím se jezevec živí? (slimáky, žížalami, myškami, hraboši, krtky i zajíci, při hloubení chodeb ptačími vajíčky, kořínky a cibulkami rostlin)

Jaké má zbarvení?

knižní příběh „Pod jezevčí skalou"

- připomenutí děje
- rozvoj prosociálního chování
- čím byl dědeček malého chlapce?
- jak vypadala nora jezevce?
- srovnání s filmovou tvorbou
- co se dětem více líbilo?

Najde jezevec svou potravu?
Pomůžeme jezevci najít potravu?
Děti sedí u stolečků, každé dítě dostane arch papíru s labyrintem. Labyrint znázorňuje propletené lesní pěšinky, jen jedna je však ta správná, na níž jezevec najde různý hmyz. Děti zkouší najít správnou cestu nejprve prstem, po té ji vybarví pastelkou. Jinou pastelkou zakroužkují nebo jinak označí všechen hmyz, který po cestě našly a snaží se ho určit.

Básnička a říkadlo

„Jezevec"

Kniha říkadel – „Utíká jelen …"

Tvořivost

Pohybovka

výroba jezevce z krabic – slepíme k sobě, velkou krabici s šesti menšími, jedna bude znázorňovat hlavu, další ocas a zbylé čtyř tlapy, všechny krabice natřeme černou barvou a na vrchu namalujeme bílý pruh, dokreslíme oči a čumáček a přilepíme fousky ze smetáku

hra na jezevce – jedno dítě je myslivec a ten chytá ostatní děti (jezevce), děti se nohou schovat do nor v podobě obručí položených na koberci, děti se během hry střídají

KNIHA ŘÍKADEL
Utíká jelen jako šíp
a straka letí ještě líp.

Zajíček strachy chřadne:
,,jezevec jistě spadne!“ (Lada J.,1978)

JEZEVEC

Na louce u stáda koní
spal jednou starý pastevec
Náhle čichá,co to voní
a on to vedle jezevec

Hej jezevče,co tu děláš
pročpak tu tak poskakuješ?
To na práci už nic nemáš
že se jen tak poflakuješ?

Takto pastevec se ptá
na stranu se klidí
Neb jezevcova vůně mdlá
není pro nos lidí

Jezevec se zasměje
copak ti tu nevoní
Vždyť se přec nic neděje
máš být zvyklý od koní

Koně to je vůně jiná
nesouhlasí pastevec
Z nich je cítit divočina
nesmrdí jak jezevec

Z koňské hřívy cítíš volnost
radost z žití,svobodu
Z tvojí srsti jen nevolnost
vem si mýdlo a vodu!

Jezevec se zle zatváří
než-li by se myl
Zdá se,že čas jen tu maří
jeden skok a už pryč byl!

Jak je vidět,čistota
ta jezevci nevoní
Ale je tu jistota
že nepáchne už ke koním
´´http://liter.cz/Basne/55243-view.aspx

10.12. DIVOKÉ PRASE

aneb

KDYŽ USLYŠÍŠ KŘOVÍ ŠUSTIT,
NEČEKEJ A RYCHLE ZMIZ,
DIVOČÁK JE ČÍM DÁL BLÍŽ.

Cíl

- nápodoba lesních zvířátek pomocí zvuků a pohybů
- seznámení dětí s životem divokých prasat
- naučit děti využívat svoji sílu a dokázat ji ovládat
- učit děti znát domov lesních zvířátek
- rozvíjet u dětí zvídavost

Výstupy

- děti dovedou napodobit lesní zvířátka pomocí zvuků a pohybu
- děti mají povědomí o životě divokého prasete
- děti ví, čím se divočák živí
- děti dovedou ovládat své emoce, svoji sílu
- děti vědí kde, jaká zvířata žijí, kde je jejich domov
- děti dovedou naslouchat odborníkovi (HAJNÉMU)
- děti se nebojí pokládat otázky

válíme se v bahně (na koberci) jako divočáci, převalujeme se z jedné strany na druhou

přetahování divočáků – jedna skupina děti představuje divočáky a ta druhá myslivce

chodíme po prostoru třídy a napodobujeme lesní zvířátka jak chůzí, tak doprovázením zvuků (chrochtáme jako prasátka, houkáme jako sovy…)

Pohybová aktivita

Kde si jednotlivá zvířata stavějí svá obydlí? (liška a jezevec bydlí v noře, myška v díře, sova na stromě, divoké prase v houšti a nebo na pasekách, kuna v dutinách stromů…

Jak se říká samici od divokého prasata?

Čím se divoké prase živí? (žížala, komár, vážka, bukvice…)

Jak se říká nosu u divočáka? (rypák)

Co má divočák v tlamě? (viditelné špičáky)

Jak říkáme srsti divočáka? (štětiny)

Diskuse

prohlížení různých knížek encyklopedií a myslivecých knih – hledání divokých prasat, bachyní a malých selat, hledání rozdílů ve zbarvení a velikosti

Tvořivost

obkreslíme si šablonu divočáka vybarvíme uši, oči, rypák viditelné špičáky a místo štětin nalepíme štětiny vykoštěte

výlet do lesa – paní učitelka předem namaluje na krabice divočáka, veverku, lišku, zajíce, sovu, bažanta, rozmístí je po lese a schová vzkaz pro děti s úkolem, které budou muset splnit, děti běhají po lese, hledají zvířata a plní úkoly

malé lepící kartičky se třemi druhy lesních zvířat- liška, sova, divoké prase, učitelka umístí ve třídě na různé strany obrázek nory, houští a stromu, děti jako zvířátka běhají po lese a na předem domluvený signál se běží zvířátka schovat do svých příbytků, hra se opakuje a děti si mění obrázky zvířat

výlet do lesa – pozorování pomocí dalekohledu, hledání stop podle předlohy, hledání pobytových znamení (vyrypaná půda…)

na koberci jsou na jedné straně obrázky zvířátek z lesa (divočák, liška, veverka, bažant…), na druhé straně potrava jednotlivých zvířat, děti hledají cestu zvířátka k jeho potravě

návštěva hajného - prohlížení stažené praseči kůže, naslouchání vyprávění hajného o divokém praseti

11. DISKUSE

Z návrhu vzdělávacího programu byly uskutečněny a vyzkoušeny integrované

bloky o lesních mravencích, zajících, lesních ptácích, veverkách, lesních broucích a pavoucích, ježcích v mateřské škole Kožlí s dětmi ve věku od tří do sedmi let.

Po seznámení dětí s pohádkou Kubík a kamarádi z lesa, následovala diskuse, kde starší děti měly spousty nápadů, jak asi Kubík a jeho nový kamarád mraveneček Ferda vypadají. U mladších dětí byl problém s představivostí, který se vyřešil více méně sám. Mladší děti se nechaly inspirovat staršími. Tyto postavičky děti výtvarně ztvárnily. Jednou z možností, by také bylo tyto dvě postavy představit jako maňásky, které by je provázely při následném seznamování s ostatními lesními zvířátky. Bez těchto maňásků jsme dali dětem prostor pro rozvoj jejich fantazie a představivosti. Každý si mohl Kubíka a Ferdu představit jinak.

Děti lesní svět velmi zaujal, a proto téměř při všech činnostech využívaly vzájemnou spolupráci.

Některé činnosti byly prováděny pouze se staršími nebo pouze s mladšími dětmi. Což bylo způsobeno velkým počtem a různým věkem dětí. A však starší děti častokrát motivovaly mladší i k těžším činnostem. To znamená, že si děti mohly vyzkoušet téměř veškerou vzdělávací nabídku. K těžším činnostem pro mladší děti patřil např. pavouk z drátků a sena, modelování ježčích bodlinek, ježek z přírodních ježků, poznávání zvuků lesa, samozřejmě to souvisí s úrovní psychického a motorického vývoje.

Děti se zájmem prohlížely obrázkové knihy a encyklopedie s motivy lesních zvířátek. Velmi je bavila pohybová vzdělávací nabídka jak v prostoru třídy tak zejména v lesním prostředí. Velmi je bavilo malování, vyrábění, kreslení, modelování… Nejvíce se dětem líbil celodenní program připravený v lese, kdy děti hledaly lesní zvířátka a plnily jednoduché úkoly. Dále se jim líbilo pozorování lesních mravenců lupou, pomocí mikroskopu i pouhým okem, pozorování ptáčků i ostatních lesních zvířátek pomocí dalekohledu.

Doposud děti čeká ještě integrovaný blok o srncích a jelenech, liškách, jezevcích, divokých prasatech, žábách a hadech, lesních včelách. V plánu je také návštěva včelaře.

12. ZÁVĚR

Byla navržena vzdělávací nabídka pro práci s předškolními dětmi zaměřená na bližší seznámení se životem lesních zvířat. Tato nabídka byla rozpracována do dvanácti integrovaných bloků spojených motivační pohádkou Kubík a kamarádi z lesa. Šest z těchto bloků bylo vyzkoušeno a na základě jejich výsledků se připravuje i realizace zbylých šesti. K tématům byly navrženy pracovní a grafomotorické listy pro děti předškolního věku.

Hlavní vzdělávací a výchovné cíle uvedené v návrhu vzdělávacího programu byly splněny a to, i když doposud nebyl program uskutečněn celý - děti se blíže seznámily se životem lesních zvířat, více se zajímají o život ve svém okolí, uvědomují si důsledky svého jednání, které mají vliv na přírodu a život v ní.

Důraz byl kladen na vytváření základního povědomí o skutečných podobách a způsobech života lesních zvířátek.

13. CITOVANÁ A POUŽITÁ LITERATURA

1. BALÍK J., 1989: *Kolik váží motýl*. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha,87 s.
2. BEAUMONT É,: *Obrázky z lesa,* Mladá léta s.r.o, Bratislava, 2001, 124 s. ISBN 80-06-01105-2
3. BUREŠ a kol., 1997: *Ekologická výchova v mateřských školách,* Ekocentrum Paleta, Pardubice, s 5.
4. ČIHAŘ J. a kol., 1976: *Příroda v České a Slovenské republice*, Nakladatelství Akademie věd ČR, Praha, 429 s. ISBN 80-200-0938-8, s 210.
5. ČÍŽKOVÁ Z.: *Ekologická výchova nejmenších a malých projekty*. Pražské ekologické centrum, Praha 1996, ISBN není 88s.
6. ČÍŽKOVÁ Z.: *Ekologická výchova nejmenších a malých námětník*. Pražské ekologické centrum, Praha 1996, ISBN není.
7. HANÁK M., ČERNÍK M.: Léto nespěchej. ALBATROS, Praha 1987, ISBN není.
8. JENNINGS T., *Ekologie.* Brno: Computer Press, 2003. 31 s. ISBN 80-7226-942-9
9. KOPECKÁ Z., 2003a: Básničky od srdíčka.CENTA, Brno,
10. KOPECKÁ Z., 2003b: Hádanky od srdíčka. CENTA, Brno, 88 s.
11. LADA J., BRUKNER J.: *Svět zvířat*. Albatros, Praha, 1984, 57s.
12. LADA J.: *Kniha říkadel. ALBATROS*, Praha 1978, ISBN není. 64s.
13. LADA J.: *Ladovy veselé učebnice ptáci*. ALBATROS, Praha 1979, ISBN není, 23s.
14. LUCAS G., 2004: *Ekologie*, Albatros, Praha, 88 s. ISBN 80-00-01453-X, s.6
15. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. 1. vydání. Rezekvítek : Brno, 2000. 205 s. ISBN 80-902954-0-1
16. NÁDVORNÍKOVÁ H. a kol., 2007: *Svátky a významné dny v programu MŠ.* Raabe, Praha, 126 s, ISBN 80-86307-32-8, s 54.
17. REICHHOLF J., 1999: *Průvodce přírodou Les.* Eouromedia Group, Praha, s 8.
18. RIEGEROVÁ M., 2000: *Pohádky z naší zahrádky*. Rotag, Praha, s 23.

19. SKÁCEL J., ČAPEK J.: *Proč ten ptáček z větve nespadne*. Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, a.s., Praha, 1997, ISBN 80-00-00537-9
20. STEINBACH a kol., 1994: *Steinbachův velký průvodce přírodou.* GeoCenter, Praha, s 9.SUSA J., 2004: *Kouše to, štípe to, zlobí to, co je to?* BLUG, Praha, s 28.
21. SUSA J., 2007: *Nekouše to, neštípe to, nezlobí to, copak je to*? BLUG, Benešov u Prahy, s 26.
22. SVOJTKA a kol., 2002: *Průvodce naší přírodou,* Svojtka, Praha, 191s. ISBN 80-72-37-520-2, s 56.
23. ŠTÍPLOVÁ L., 2005: *Pojď s koťaty na výlet!* 88 s., Albatros, Praha.

24. Dostupný z WWW: < (http://www.ksidlisti.cz/mskp/basnicky-mysky.a98.html> (9.2.2010)
25. Dostupný z WWW: < *http://www.pilnevcelky.cz/mn_basnicky.php*> (9.2.2010)
26. Dostupný z WWW: < http://*liter.cz/Basne/55243-view.aspx*> (9.2.2010)
27. Dostupný z WWW: <http://*clanky.rvp.cz/clanek/s/P/7389/ROCNI-PUTOVANI-S- MASINKOU.html/*> (9.2.2010)
28. Dostupný z WWW: <*www.rvp.cz/clanek/1678*> (9.2.2010)
29. Dostupný z WWW: < http://*www.predskolaci.cz/*?p=2140> (9.2.2010)
30. Dostupný z WWW: < http://*www.mssezdravotnickoupeci.cz/rijen*> (9.2.2010)
31. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/2897/PROC-LES-V-NOCI-NESPI.html/> (9.2.2010)
32. Dostupný z WWW: < http://www.inkarybarova.cz/index.php?ident=tvorba#> (8. 2. 2010)
33. Dostupný z WWW: < http://*www.xgmidi.cz/Mravenci-ukolebavka- Pisnicky-pro-deti-m01091*> (8. 2. 2010)
34. Dostupný z WWW: <http://www.mezistromy.cz/cz/les/les-jako-ekosystem/potravni-retezec> (8. 2. 2010)
35. Dostupný z WWW:<http://www.silvaportal.info/forward.jsp?dummy=&p_search=les jako ekosystém&p_lang=cz&p_contrib=367> (8. 2. 2010)
36. Dostupný z WWW: <http://*www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=410*> (8. 2. 2010)

37. Dostupný z WWW:
<http://*www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=276*>
(8. 2. 2010)
38. Dostupný z WWW:
http://*www.silvaportal.info/forward.jsp?p_lang=cz&p_contrib=280*>
(8. 2. 2010)

14. PŘÍLOHY

14.1. FOTOGRAFIE Z REALIZACE

14.2. PRACOVNÍ A GRAFOMOTORICKÉ LISTY

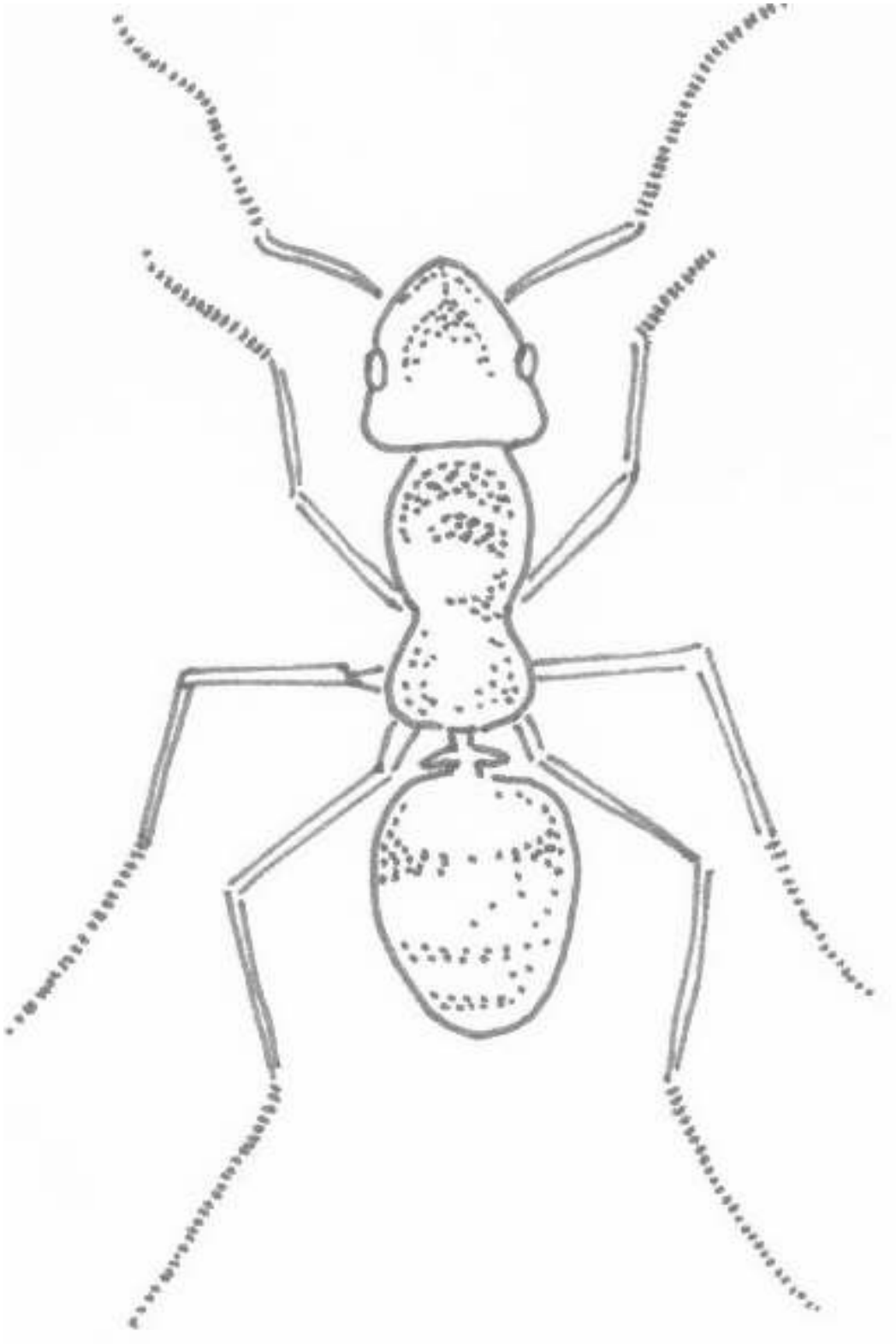

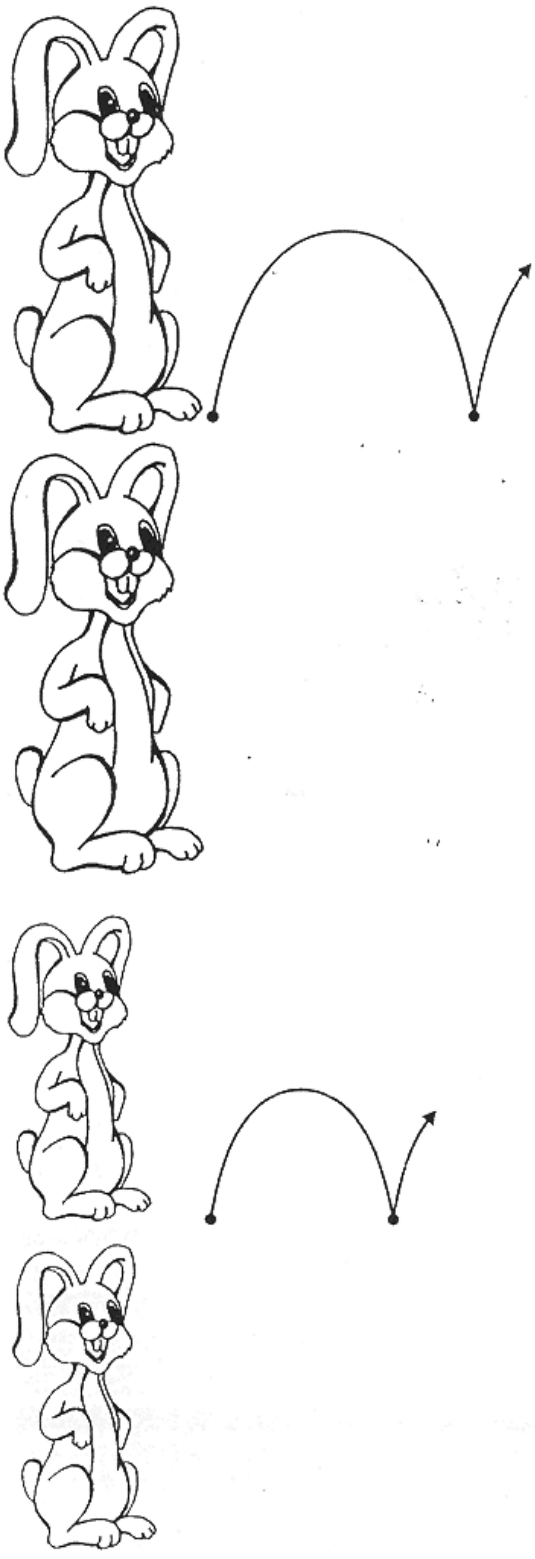

Dokresli zajíčkům skoky! Vybarvi zajíčky!

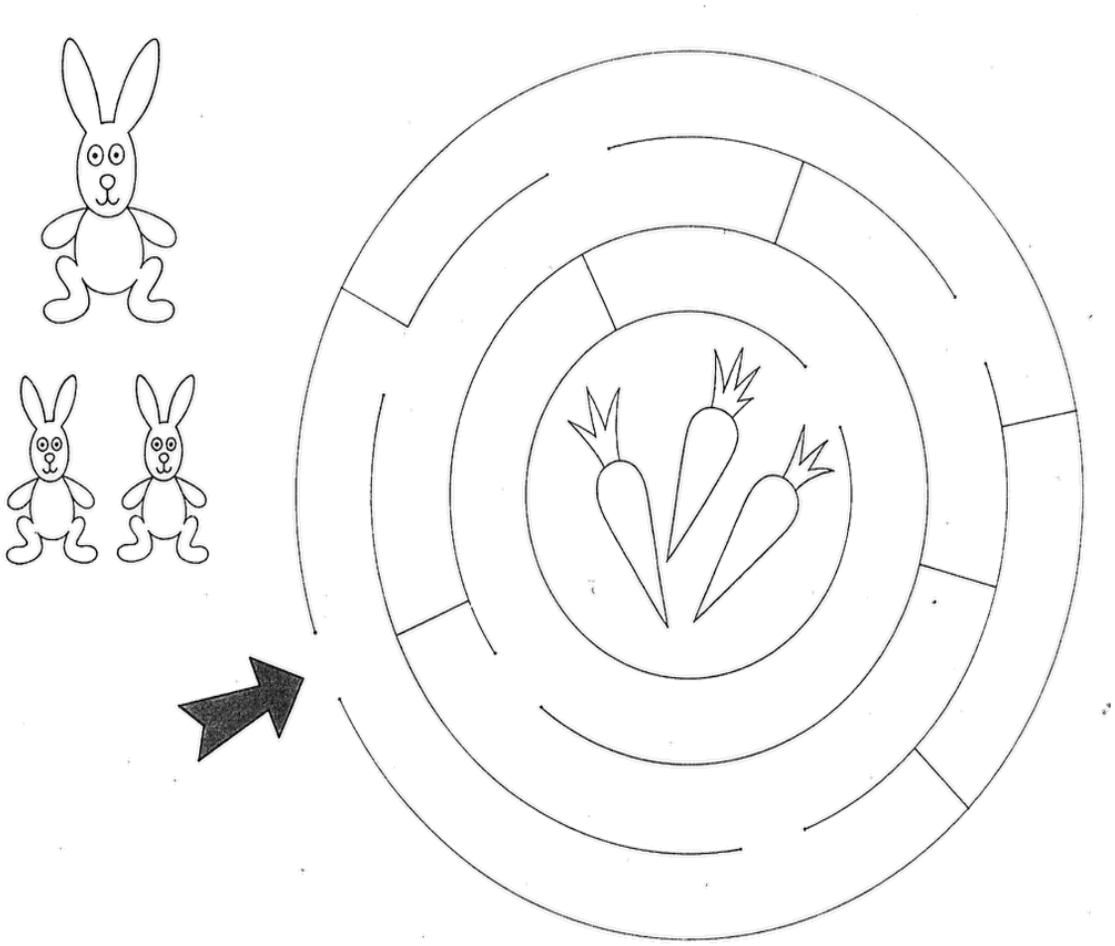

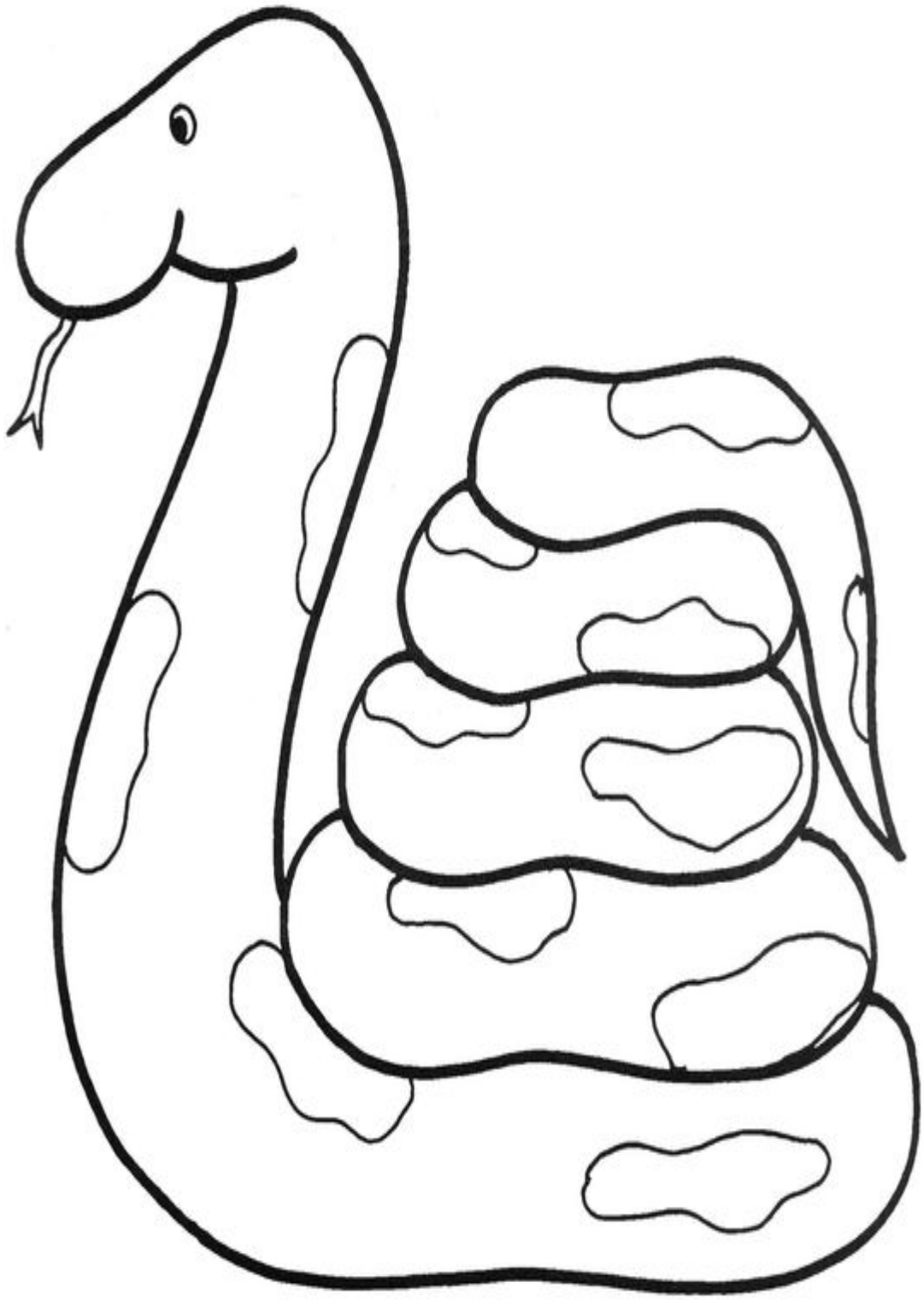

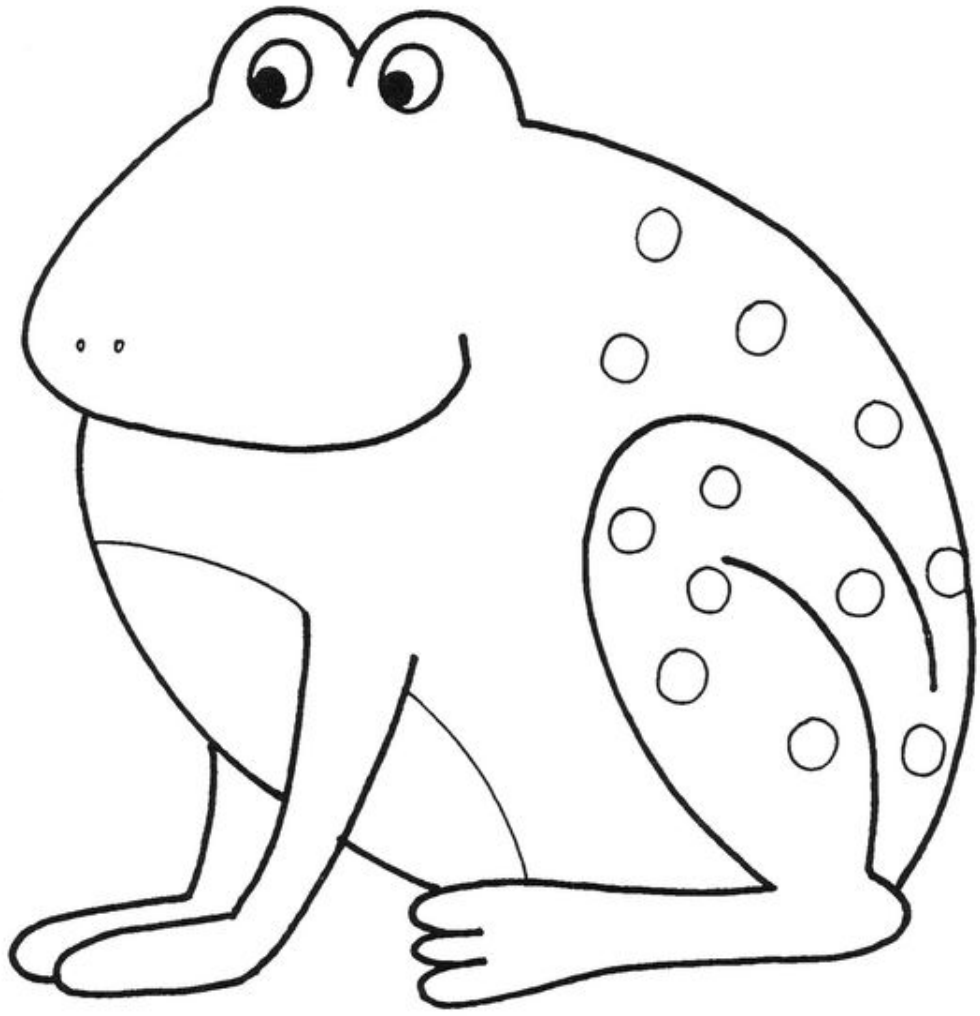

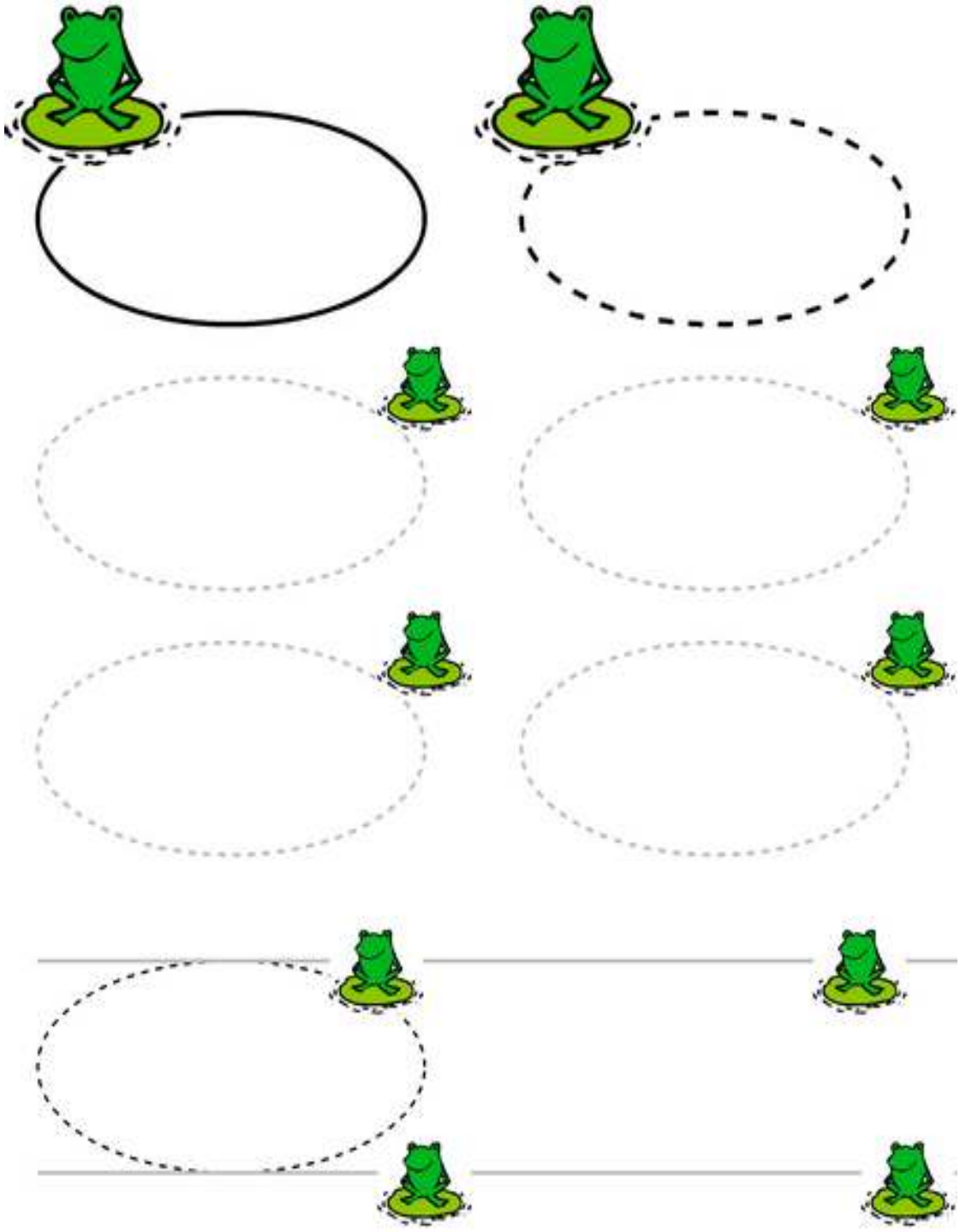

Ježkovy cestičky

• Jsou různě dlouhé. Krátkou vybarví žlutou, delší zelenou a nejdelší hnědou pastelkou.

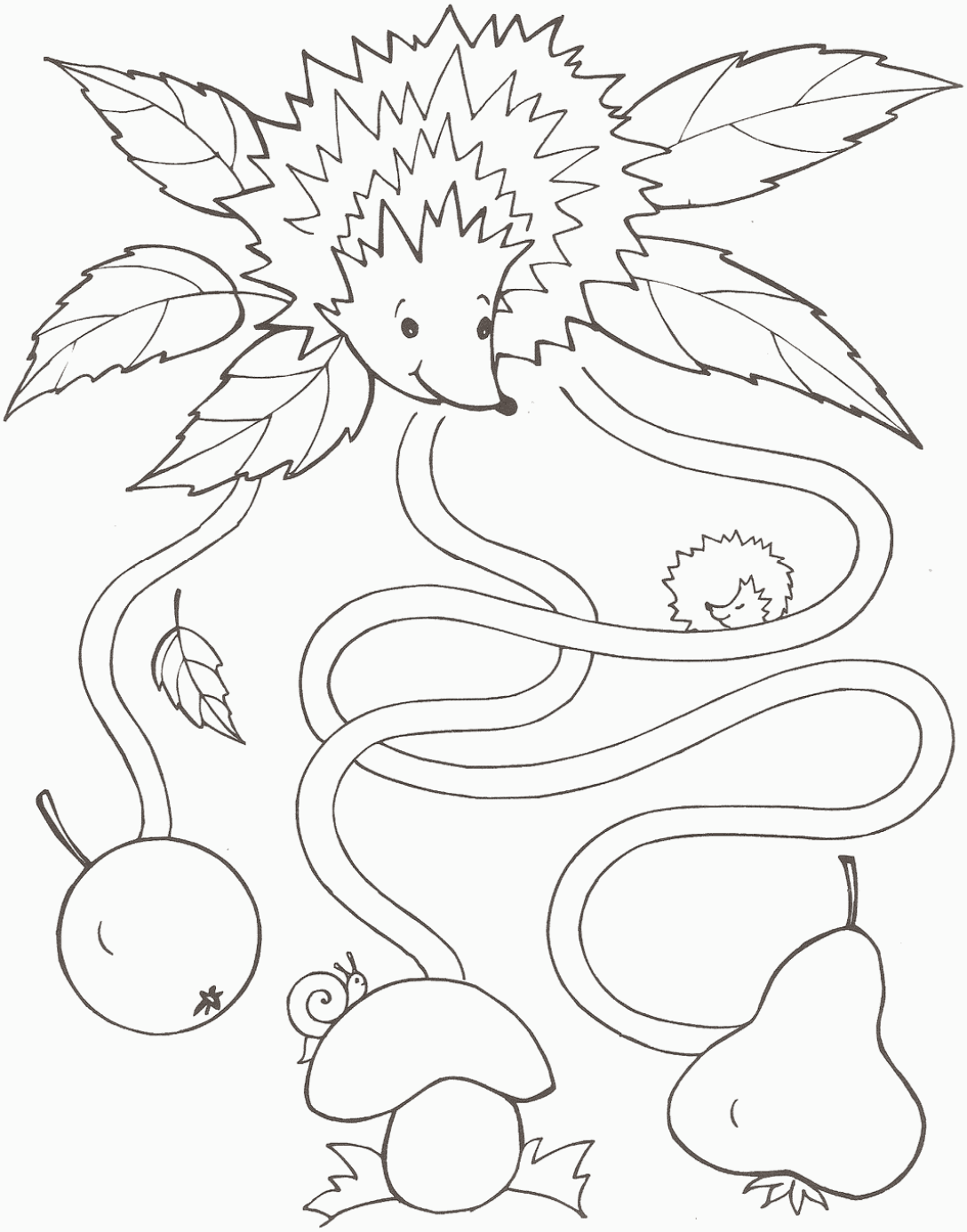

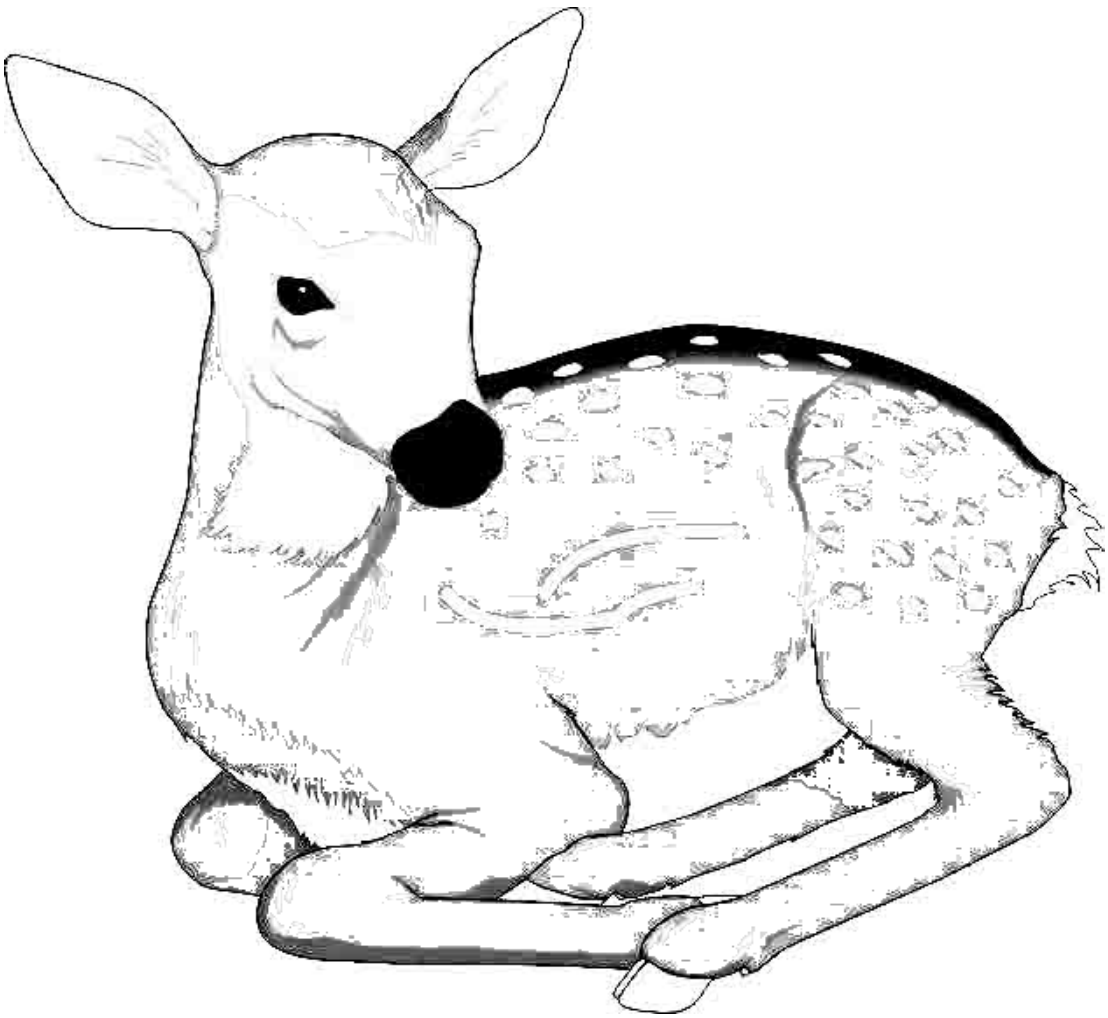

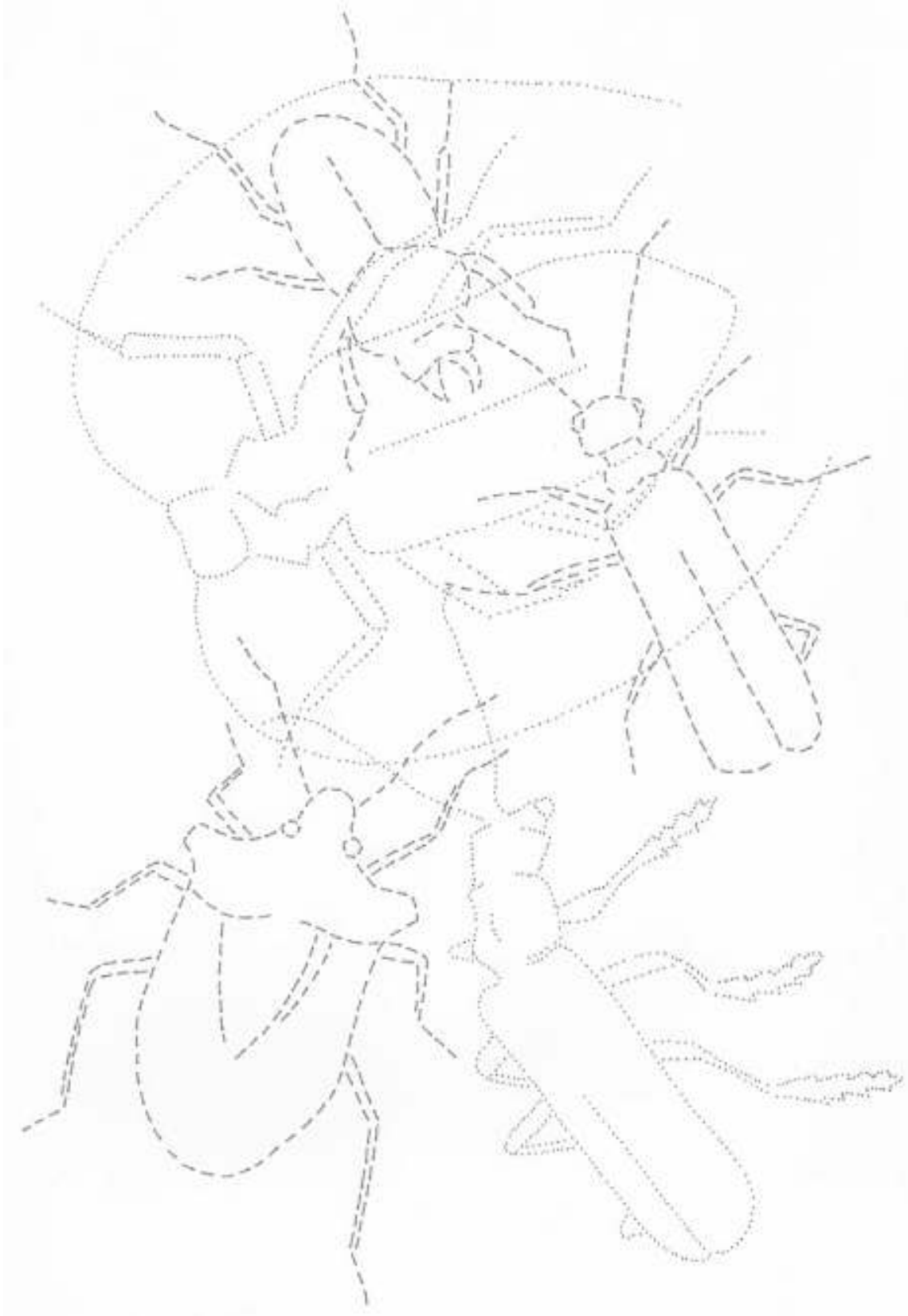

Pavouk v síti

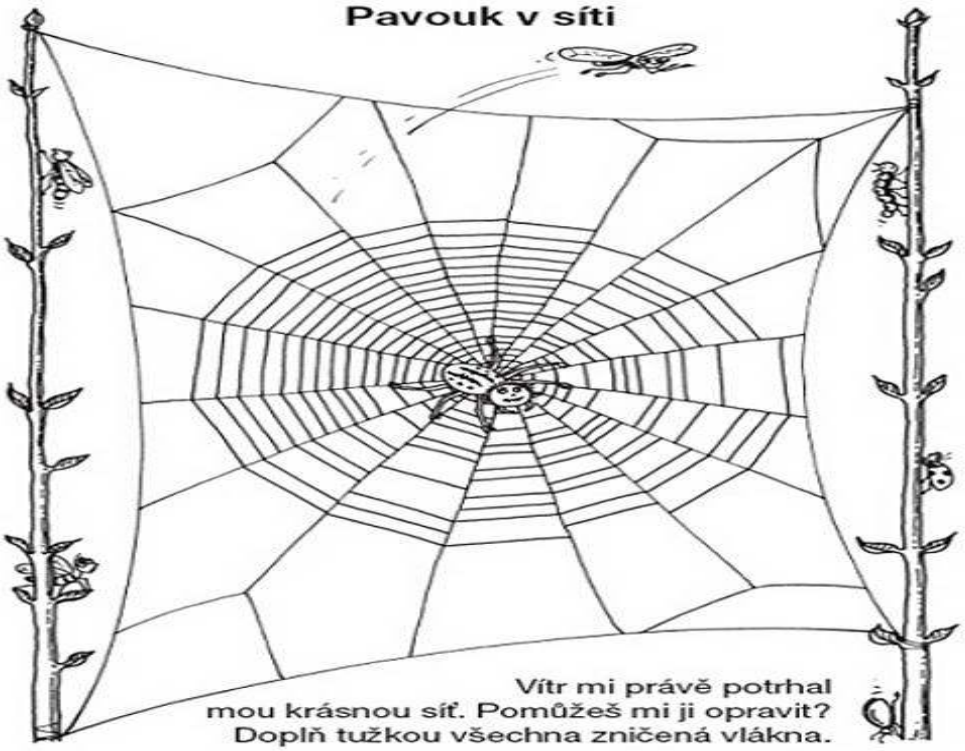

Vítr mi právě potrhal
mou krásnou síť. Pomůžeš mi ji opravit?
Doplň tužkou všechna zničená vlákna.

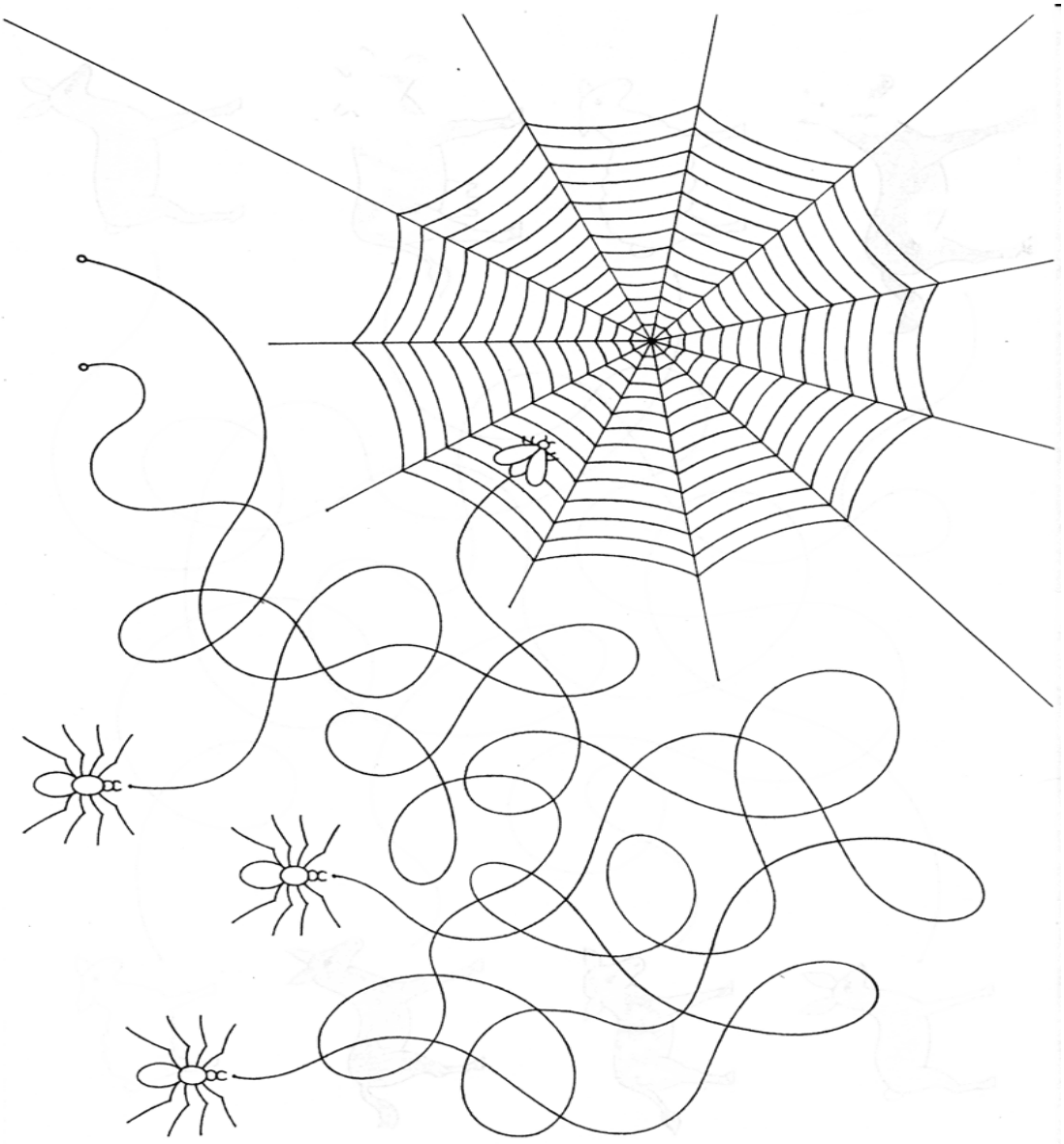

ROVNÉ ČÁRY
vázané s bodovou Orientaci

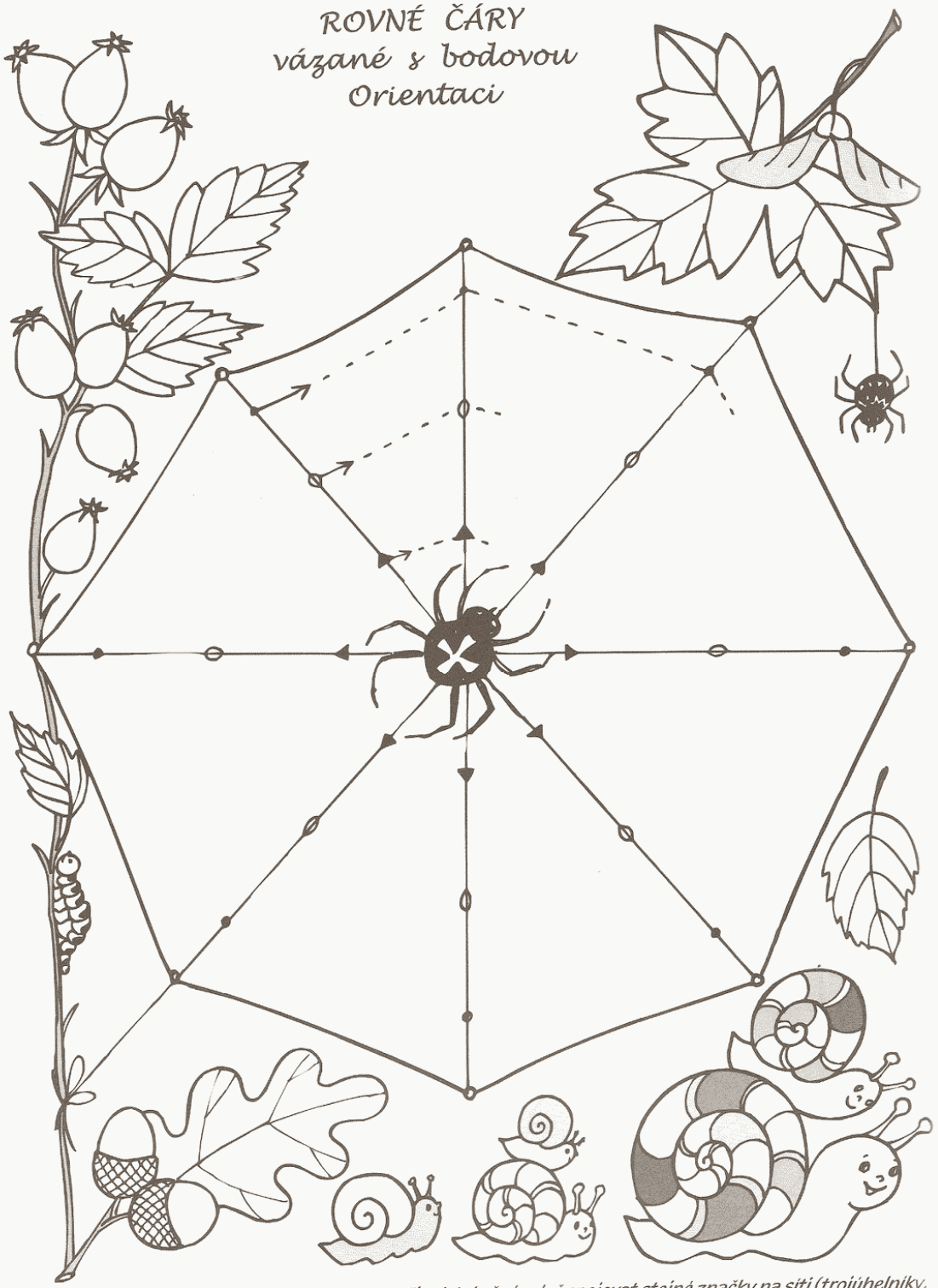

• Dokresli pavoučí síť kreslením čar ve směru šípek tak, že budeš spojovat stejné značky na síti (trojúhelníky, černé tečky...).

Cesta k šišce

• Která ze 3 veverek našla správnou cestu k šišce?